

וַיֵּצֵא וַיִּצְא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ וַיִּפְקַע יַעֲקֹב מִבְּאֵר רְשָׁבַע וַיֵּצֵא

לקט בהיר

רש"י

(ו) ויצא יעקב. על ידי שבצבילי שרעות צות כענן בעיני יחזק אציו הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכחז וירא עשו כי צרך וגו' (פסוק ו'), ומשגמר חזר לענין הראשון: ויצא. לא היה צריך לכחוז* אלא וילך יעקב חרנה", ולמה הזכיר ויצא* אלא מגיד שיצאח לדיק מן המקום עושה רושם שבזמן שהלדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, ילא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, וכן (רות א' ז') וחלא מן המקום האמור בנעמי ורות (ב"ה): וילך חרנה. ילא ללכת לחרנ"ט:

שינוי נוסחאות * הכתוב לומר * מן המקום.

(ז) הדיוק פשוט למה לפסוק זה, הלא סוף פ' תולדות קודם שדיבר מעשו אמר וילך פדנה ארס, לזה אמר שכן הוא הסדר אחר שהפסיק ושב לענין הראשון מתחיל בראותו דבר שכבר אמר, וכאלו אמר עז"ה, הלא כבר אמרנו שילא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ועמה נמשך הסיפור ויפגע במקום וכו', ובחזך דבריו ראה רש"י לתרץ עוד, שבאמת למה הפסיק, ולמה לא כתב סיפורו של יעקב בלי הפסקת עשו באמצע, לזה אמר שהכרח היה להפסיק, שסיבת עשו שלקח את מחלת בת ישמעאל היתה שבביל הלך לפדן ארס, שמה ראה עשו שרעות צות כענן בעיני יחזק אציו, וא"כ בהכרח שפסוק ו' ז' ח' ט' יהיה דוקא אחר אומרו וילך פדנה ארס, זה כוונת רבינו בדיבור זה, אלא שערב ב' דברים דרך מליצה, וכחז סיבה בתוך סיבה, לכן קצת קשה להבינו, ואם חסרת לשונו אז יובן לך פשוט עז"ה, על ידי שהפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכחז וירא עשו כי צרך וגו' משגמר חזר לענין הראשון, (ובאמת למה הפסיק) שבצבילי שרעות צות כענן בעיני יחזק אציו הלך עשו אל ישמעאל (רא"ם): (ח) פ"י הגם שאמרנו שחזר לענין הראשון, אבל וילא יעקב גם אחר כן מיותר, שהלא גם בפרשה שלמעלה לא אמר וילא יעקב, שאינו צריך להאמר, שאין זה מסיפור המעשה אלא שהלך חרנה, ואם יש צורך לידע מהיכן הלך, יאמר וילך יעקב מבאר שבע חרנה, אבל היצאה מלד עלמנו מה צורך בו, וכן הוא לשון הב"ר, וכי הוא בלד ילא והלא כמה גמלים וכמה חמורים ילאו פ"י מה נשתנה ויצאח יעקב מילאח שאר, שהכתוב חשבו לספר לנו, לזה תרנו שזה"ל דבר גדול מספר הכחוז בליאח יעקב, שכל זמן שהלדיק בעיר מתביישין מפניו ולומדים ממעשיו ומהוראותיו, גם מגין ומליל את העיר מכל מיני פורעניות, ובב"ר אמרו הגם שנשאר שם יחזק ורצקה אינו דומה זכות לדיק אחד לשני לדיקים, ואפשר שלזה אמר הכחוז דבר זה דוקא כאן, לומר שרשמו ניכר הגם שנשאר שם לדיקים (מ"ל), גם בזה יבא על נכון מה שמציא כאן ראייה מן נעמי ורות, ושם מציא ראייה מכאן, שמכאן יש ראייה שאפילו נשאר לדיק בעיר עושה ויצאחו רושם, ומשם יש ראייה שאפילו אינו יעקב מובחר האבות אלא לדיק אחר או דקת עושה רושם (ג"א): (ט) אין רצונו לומר שפ"י חיצת וילך כן הוא, שאין פ"י חיצת וילך ללכת, ופירושו

אור החיים

החורה תכוין לסדר כל מה שעבר על יעקב מעת לאתו. וזה תחלה לדבר וילא יעקב וגו' פ"י לא עשה אלא ויצאח ולא הולך ללכת ברגליו וההולך הוא חרנה, והוא אומרו וילך חרנה פ"י חרנה הוא שהלך ממקומו להקביל פני יעקב. עוד ירמז להודיע כי כשילא יעקב מבאר שבע חייב הלך חרונו של עשו, והוא אומרו וילך חרנה. ולדבריהם ז"ל (ספר הישר סוף תולדות) ששלח עשו אליפו אחריו וכו"י, ירלח באומרו וילך חרנה לרמז על הליכת אליפו אחריו בחרון. ואולי כי לזה סמך לדבר ויפגע במקום לרמז

אור בהיר

(א) בעיניו של עשו, וכמו שפירש"י ז"ל. (ב) הגם שרש"י ז"ל פירשו על הכוונה, אך לומר הוא, שידענו כוונתו. (ג) הרי מזה

(יא) ויפגע במ מקום", אלא צמ המוריה, שנאמר ויפגע. כמו (יכה) ופגע בדבשת", לשון תפלה, כמו שתקן תפלת ערב ללמדך שקפלה"י הכשה (י"א): כי השמש וילן שס"י שינוי נוסחאות * פירשוהו. ידוע הוא שאותיות ופירושו במקום הפ באיזה מקום, ואין לסתום, לזה בהכרח שאירע שם שהמקו המקדש של מעלה שעומד ואינו הולך מידי פשוטו, אבל לשון תפלה, ומה צ ועדיין לא ניחא לו והמקום הלך לקרל והיא הפגישה יופ שהרי הוא לא הלך ידך נתקרה ונתקו

כי ראה יא. ויפגע שגמר אומר כי שלא הלך חרונו של המוריה. (ה) ק

י"א יעקב מבאר שבע - י"א יעקב מבאר שבע - י"א יעקב מבאר שבע

קָהָרְוִי יֵא וְעָרַע בְּאַתְרָא וּבַת תַּמָּן אָרִי עַל שְׁמַשָּׁא וְנָסִיב מֵאַבְנֵי אַתְרָא וְשׂוֹי אֶסְרוּהִי וְשָׂכִיב

רש"י

לקט בהיר

(יא) ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר בו (כ"ד) וירא את המקום מרחוק: ויפגע. כמו (יהושע ע"ז ז) ופגע ביריחו, (שם י"ט י"ח) ופגע בדשתי"ה, ורבותינו (ב"ר - ברכות כ"ו) פירשו* לשון חפלה, כמו (ירמ' ז' ע"ג) ואל חפגע בו, ולמדנו שתקן חפלת ערבית, ושנה הכתוב ולא כתב ויחפלה, ללמדך שקפלה"ה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה (י"ח): כי בא השמש. היה לו לכתוב ויבא השמש וילן שס"ו, כי בא השמש משמע ששקעה לו*

שינוי נוסחאות פירשון. עליו.

ידוע הוא שאותיות כ' ל' ב' בראש המילה כשהם נקודים צפת"ח או קמ"ץ הוא כמו ה"א הידועה, במקום כמו צֶהֱמָקוֹס, ופירושו במקום המדובר, וכאן אין המדובר בענין זה של יעקב בשם מקום, וזה כוונת רש"י ז"ל באומרו לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, ואין לומר שכוונת הכתוב על אחד מהמקומות המוזכרים בצורה כגון חברון או גרר או שכם, שאין הכתוב בא לסמוך, לזה בהכרח לומר שזה הוא המקום הנזכר במקום אחר על שם קדושתו והשראת השכינה בו, כמו שראינו מהמעשה שאירע שם שהמקום אדמת קודש הוא, ואין זה כי אם אותו המקום אשר אברהם ראה שם עין קשור המכוון כנגד בית המקדש של מעלה (ג"א): יא) סתם לשון פגיעה נאמרה על ב' שהולכים זה כנגד זה ופוגעים יחד, וזה לא שייך על מקום שעומד ואינו הולך, לזה מביא ראיות שאין זה כלל גדול, כי מצינו פגיעה בעיר יריחו ודבשת, וזה פשוטו, ואין המקרא יולא מידי פשוטו, אבל עדיין יקשה למה ישנה הכתוב ולא אמר לשון הרגיל ויבא למקום וילן, ודאי שכוונתו גם אל הדרוש, שהוא לשון חפלה, ומה נורץ להשמיענו שיעאע"ה החפלה, ודאי שידענו שהחפלה, אלא למדנו שתקן חפלה השלישית חפלת ערבית, ועדיין לא ניחא לרבינו, שא"כ יאמר ויחפלה וממילא ילא לנו שפגע במקום והיה שם, אלא ללמדך שפגע ממש, יעקב הלך והמקום הלך לקראתו, ואין לומר שרק לזה בא להודיע קפלה הארץ ולא לחפלה, שא"כ יאמר הכתוב לשון מיוחד לפגיעה והיא הפגישה ופגוש במקום, ומדאמר לשון שכוון לשניהם ש"מ על שניהם נחווין (רא"ם), או היל"ל ויפגע בו המקום שהרי הוא לא הלך אלא המקום הלך ופגע בו, אלא ודאי לרמוז שיעקב פגע פי' החפלה (ג"א): יב) לשון לא תקפוץ את ירך נקלרה ונתקמלה לו (רש"י): יג) שזה יושר סיפור המעשה, אבל באשר הוא שם אינו סיפור אלא נתינת טעם, ומה

אור החיים

כי ראה עלמנו בצער והולרך לתפלה: שם העיר הרי כי עיר היחה וילן שם בעיר ההיא. יא. ויפגע במקום. פשטו של מקרא"ה שפגע ואומרו כי בא השמש"ה לומר שזולת זה היה הולך הוא להגיע למחח חפלו במלות חביו ואמוי. ורז"ל במקום אחד של ישוב. וכמו שחמלה שגמר אומר הכתוב לבסוף דכתיב (י"ט) ואולם לו

אור בהיר

שלא הלך חרותו של עשו. ד) הלא כל אחר ואחר המקום מקרי, ואם פגיעת הר המורי"ה הוא פשוטו, היה לו לומר ויפגע בהר המוריה. ה) ק"ל קושת רש"י ז"ל, שיושר סיפור המעשה הוא לומר ויבא השמש וילן שם. ו) ולא היה מתעכב ממחמת עיפות וכדומה, אלא משום סכנת לילה.

וַיֵּשֶׁב מְרֵאשֵׁתָיו וַיֵּשְׁב בַּמָּקוֹם הַהוּא: בְּאֶתְרָא הַהוּא: יב וְחָלָם וְחָא סְלָמָא גַעֲזִין בְּאַרְעָא וְרִישָׁהּ מְטִי ל יב וַיַּחְלֵם וְהִנֵּה סֵלָם מִצֵּב אֲרֻצָּה

לקט בהיר

רש"י

חמה פתאום שלא צעונתה, כדי שילין שם (ב"ר - סנה' ז"ב): וישם מראשותיו. עשאן כמין מרזב"י סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות (ב"ר), החחילו מריבות זו עם * זו זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח מיד עשאן הקב"ה אבן אחת"י, וזהו שנאמר (פסוק י"ח) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו (תנ"ח - חולין ז"א): וישכב במקום ההוא. לשון מיעוט"י, צלותו מקום שכב אבן י"ד שנים * ששמש צבית עבר לא שכב צבילה (ב"ר), שהיה שינוי ונחמות י את זו. כל י"ד שנה ששמש את עבר.

כורך נחמית טעם, ומי לא ידע ששכביל ציאת השמש לן, אלא ודאי שכלל נחמית טעם יש קושיא למה וילן שם הלא עוד היום גדול ויכול לילך לדרכו, כי כל השמש עתה קודם זמנו (רא"ם): י"ד) פי' מרוב צינור שהוא עגול סביב ויש לו ד' רוחות, והוא לכל הפחות ד' אבנים אחת על הארץ תחת ראשו ושני אבנים משני צדדין ואחת למעלה מראשו (מהרש"א), וההכרח לזה שאמר הכתוב ויקח מאבני ופירש"י משמע טובא, ולמה לו אבנים הרבה, הלא תחת ראשו אי אפשר אלא אבן אחת, אלא ודאי שהיה סביב לראשו שאם יבא חיה רעה אל גופו יקוץ משנתו ויעמוד כנגדו משא"כ כשיתקרב לראשו (יפ"ח): טו) ז"ל הגמרא כתבי ויקח מאבני המקום וכתבי ויקח את האבן אשר יתחק מלמד וכו' עלי ינוח וכו' וכולן נכללו בחד (נעשו אבן אחת, רש"י) עכ"ל, ופירושו מאבני המקום משמע כמה אבנים שאל"כ הול"ל ויקח אבן וישם, ויקח את האבן משמע אבן אחת, בשלמא אם יאמר הכתוב ויקח את האבן אשר שם תחת ראשו היה פירושו ששם מראשותיו הרבה אבנים אבל לא לקח למנכה אלא אותה שחתת ראשו, אבל מדאמר אשר שם מראשותיו הרי אמר בפירוש שאותה אבן אחת אשר שם סביב לראשו עשה מנכה שהם היו אבנים הרבה ועמה היא אבן אחת, ומסתברא שכולן נכללו בצאתה אבן שהיתה תחת ראשו, שהרי ידוע הוא שכל בראי מעלה ומטה משתוקקין ונכספים לשמש ולעשות נחת רוח ללדיק (לברוש): טז) כי פשיטא שבמקום שהיה שם שכב, ומסתברא שצא למעט מקום אחד האחרון הסמוך שהיה קודם

אור החיים

עוד ירמוו צאומרו וישכב במקום"י על דרך אומרו ז"ל (חולין ז"א): שקפל הארץ תחתיו, לזה אמר וישכב במקום ההוא פי' כולו שכב צו"י כאומרו (י"ג) אשר אתה שוכב עליה:

יב. ויחלום והנה וגו'. טעם אומרו והנה. להיות שאין החלום"י מוחלט בצחינת הלדק כי חלומות שוא הם, גם שעל כל פנים יהיה צהם חבן כי הם צמרחי השעמוס"י, לזה אמר והנה פי' כי הדברים בלא שעמוס

דכתיב (לעיל כ"ב ד') וירא את המקום וגו', זה דרך דרש צנקודת הה"א, ודבריהם ז"ל ככתובים וכמסורים אללינו, ואין סתירה לדברינו וכמו שפי' רש"י שנעקר הר המוריה וצא לשם"י, כי הוא זה מקום המקודש:

וישכב במקום ההוא"י. הודיע זה לומר ויחלום וגו', ואמר במקום ההוא"י, כי לא השכיבה היא דבר הסובב לחלום אלא ללד המקום ההוא כי היה מקום מקודש כמו שאמר לצדק.

אור בהיר

ז) לאו דוקא ה"א, אלא ר"ל פת"ח תחת הני"ת, ובעבור שדבריו חו"ל מוזכר ה"א הידוע, אמר בלשון זה, וכן דרכו של המחבר ז"ל. ח) ונתייחס אמת שהיה לו וגם הר המורי"ה היה שם. ט) פי' מה ילא לנו אם שכב אם לאו. י) פי' בשלמא כשאלם צביתו ורצה לפרס חלומותיו, אין צריך לומר וישכב, כמו בפירוש וציוסף וכו', אבל כשפירש שהיה הולך בדרך ורצה לומר ויחלום צריך להקדים וישכב, ומה שאמר וילן שם, אין פירושו ששכב, אלא שנחשב שם כל הלילה. יא) פשיטא שבמקום שהיה שם שכב, ודברי חו"ל שהביא רש"י הוא דרך דרש. יב) ולא אמר וישכב שם. יג) כלומר, בכל המקום היה שוכב. יד) פי' תחת חלומות אחרים. טז) נכלול.

עד צית שמיא סלקין ונחתינ דיי מעתד על אלהה דאברין

עוסק בתורה:) ואח"כ יורדי"י חולס לארץ, ועו ללוותו (ב"ר): י) יצחק, הש"פ שמו על הלדיקו שנאמר (לויב ע"ג) שמו על יצחק,) שמתת חייו שליח

ודמיונות"י חלל יאיר, ואין זה ו ואינו מחליט בר שדקדק לומר צי והנה, גבי ראי רחית המלאכים שכנה אמר והג

יג. והנה ה' דין הס מרכבה לש יאמר בדיוק ללז הוא

טז) ופי' "והנה" נ שמפרש ה' ללז עליו וראשון עיקר. י) או אפשר ע"פ פי' גם בגופו של יש

עד צית שמיא וקא מלאכי די
סקין ונחתינ בה: י וקא יקרא
די מעמד עלוהי ואמר אנא י
אקה דאברהם אבון ואקה

וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי
אלהים עלים וירדים בו: י והנה יהוה
נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי
אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ

רש"י

לקט בהיר

עוסק בתורה: (יב) עולים ויורדים. עולים תחלה
ואח"כ יורדים", מלאכים שליווהו בארץ חין יולאים
חולס לארץ, ועלו לרקיע וירדו מלאכי חולס לארץ
ללוותו (צ"ה): (יג) נצב עליו. לשמר: ואלהי
יצחק. אע"פ שלח מלינו במקרא שיחד הקצ"ה
שמו על הדקיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום
שלאמר (איוב ע"ו ע"ה) הן בקדושו לא יאמין, כאן ייחד
שמו על יצחק, לפי שכהו עיניו, וכלוא צבית, וכרי
שמחמת חיו עלימות ירדו ועלו ולא ללוותו (בד"א): (יח)
עומד עליהם, ומה שאמרו צ"ר עליו על הסולם או על יעקב זו דרך דרש (בא"י):

מקום זה, והיא בית עבר שלמד שם, ופשוט שפירושו שלח שכב
שכינת קבע אלה עראי (מ"ל): (יז) בתמיה, וקושיא היא
זאת הלא המלאכים למעלה מושבם והיה א"כ לריך להיות
יורדים קודם ואח"כ עולים, או אפשר שהוא בניחוחא, ור"ל
שלא פגעו אלו באלו, אלא עלו קודם מלאכים מא"י ושלחו
במקום מלאכים אחרים לחו"ל, וביני ביני והי נצב עליו
לשמרו (נח"י), ובה מיושב למה באמת עלו קודם מלאכי
א"י, עוד לומר שרק מזה אנו יודעים שבכל מקום שהלך הלך
בלוויית מלאכים, אבל אם היו יורדים תחלה היינו אומרים
וא"כ יהיה פי' עליו אללו, כמו ועליו מטה מנשה, וכמו והוא
עומד עליהם, ומה שאמרו צ"ר עליו על הסולם או על יעקב זו דרך דרש (בא"י):

אור החיים

ודמויותי"י) אלה כל דבר נגלה אלנו ומבואר כיום
יאיך, ואין זה דומה לשאר החלומות שרואה דבר
ואינו מחליע בראיתו מה שהוא רואה, ולא תמצא
שדקדק לומר בכל פרט ופרט מהנגלה אליו בחלום
והנה, גבי ראית הסולם אמר והנה סולם, גבי
ראית המלאכים אמר והנה מלאכי וגו', גבי גילוי
שכינה אמר והנה ה', הכוונה בזה כי היתה נבואה
ממש:

אלהי אברהם אביך וגו'. טעם אומרו אביך ללא
צורך, גם דייק לומר אביך באברהם ולא
אמר אברהם ויצחק אבותיך, נחמין למעט עשו
מירושח אברהם ועשה יעקב הוא היורש אברהם
לא שחגיע הירושה ליצחק וממנו ירשנה יעקב שאם
כן תגיע הירושה לעשו, וחששת ישמעאל אינה, כי
כבר כחצתי (לעיל ע"ז ה') שמשפט עבד יש לו
דכתיב (לעיל כ"א י"ג) בן האמה ולא צנך וגופו
קנוי ליצחק ואין טענת עשו צו"י כי ירושה אברהם
נחנה ליעקב ולא לעשוי. והגם שבן מומר יורש את
אביו דבר תורה (קידושין י"ח). כאן כשנתן ה'
לאברהם מתנות וצרכות וכדומה נחנס לו על מנת
שאחריו ליעקבי"י) כאומרו (לעיל כ"א י"ב) כי

יג. והנה ה' נצב עליו. ירמוז גם על יעקב"י. על
דרך אומרו ז"ל (צ"ר מ"ז) האבות
הם מרכבה לשכינה, ולהיות שהוא רגל רביעי"י)
יאמר בדיוק נצב עליו יותר מעל אברהם ויצחק כי
הוא עיקר העמדת הכסא:

אור בהיר

טז) ופי' והנה" כאן לפי ענינו, שהיו הדברים עומדים לפניו ממש. כלומר, נדמה לו כן. (יז) מדברי המחבר ז"ל כאן נראה
שמפרש ה' נצב עליו על הסולם, וכן הוא צ"ר לחד דעה, או אפשר שר"ל לא רק שעמד אלנו לשמרו אלא גם עליו ממש. וזה דוחק,
וראשון עיקר. (יח) כי עד שבא דוד המלך ע"ה, היה אדם רגל א', אברהם רגל ב', יצחק רגל ג', יעקב רגל ד', (ילקוט הראובני פ'
ח"י). או אפשר ע"פ הגמרא מ"ק ט"ז: וז"ל ראש השלישים תהא ראש לשלשת אבות ופירש"י שהוא הולך לפנייהם לעוה"ב. (י"ב)
פי' גם בגופו של ישמעאל אין לו טענה להיות עבדו. (כ) וכמחמה שרה קודם אברהם היה אברהם יורשה ולא יצחק. (כ"א)

אֲשֶׁר אֶתְּהָלָה שָׁכַב עָלַיָּהּ לָךְ אֶתְּנָנָה וְלִזְרַעְךָ: יִדְ וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֵפֶר הָאָרֶץ וּפְרֻצֹת יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה

←

דִּי־צִחְקָא אֲרַעָא דִּי אֵת שְׂרֵי עֲלָה לָךְ אֶתְנָנָה וְלִזְרַעְךָ: יִד וְהָיָה בְּנֵיךָ סְגִיאִין כְּעֵפֶרָא דְאֲרַעָא וְתַחְתָּקָא לְמַעְרָבָא וְלְמִדְיָנָהָא וְלְצַפְנָא וְלְדְרוּמָא וְתַבְרַכוּן בְּדִיךָ כָּל

זרעית ארע
מימרי כס
אתר די ת
הרא ארי

לקט בהיר

רש"י

הוא כמות, וילך הרע פסק ממנו (תנ"י חולות ז'): **שכב עליה**. י"י קיפל הקצ"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו* (כ) שתהא נוחה ליכבש לבניו כדי אמות (צ"ר - חולין ז"א) (שזה מקומו של אדם): (יד) **ופרצת**. וחזקתא, שנינו נוטאות תחתיו כדי שתהא.

יט) מאי רבותיה וכי ד' אמות משכבו הצטיחו לתת לבניו (רש"י חולין): (כ) פ"י גמה שקפלה תחתיו בזה הראה לו והבטיחו שמהא נוחה ליכבש, ויש גורסים כדי שמהא נוחה, וכן נראה מלשון הש"ס שלא גרסינן רמז לו אלא שמהא נוחה וא"כ לא רק שהראה ורמז לו אלא פעל בכח פועל דמיוני, וכמו שמנינו בן גנביאים, והקב"ה בן נותנת, שאל"כ למה לעשות נס גדול כזה לתוס, והיה יכול לומר לו ולהבטיחו כדיבור, וענין קיפול זה אין פירושו שנמלט גשמיותה של כל הארץ כדי אמות, אלא מקור ושורש כל הארץ נתן תחתיו, ובה יכול לומר אשר אהה שוכב עליה כי כל הארץ נכלל בשורשו וטפילה לו (רא"ם): (כא) פ"י ואינו מלשון פורץ גדר כמו פן יפרוץ גם, והרד"ק ז"ל פירש שכולם מלשון פורץ והורס הם, ויפרוץ האיש מאוד שמחוק ריבוי הנכסים כאילו

כמו (שמות א)
שהיה ירח כ
חס משמש ז
מה שהבטיחו

מאשר נגלה א
שהיה דאג ופ
אופנים, רוב
כזורים, וכן מ

אור החיים

שם (צ"ר ע') ח"ל שקודם זה יעקב היו מדוחקים למים וכיון שזה נתברכו במים, וכן גם בן צמנרים מעת שירד נתצטלה גזירת הרעב (תוספתא דסוטה), ונתברכו לרגלו. ואומרו וזרעך שכל זמן שהיה בית המקדש קיים היחה צרכת שבעים אומות וקיומם באמצעות ישראל שהיו מקריבין ע"י פרים צחג (סוכה נ"ה:), ובגלות גם בן קיום האומות וסמיכתם היא ישראל דכתיב (שה"ש א') שמני נערה את הכרמים וגו'. ובדרך רמז כל הפרשה תרמוז ענין האדם, וכמו שהתחילו לומר זה ח"ל (זוהר חלק א' קמ"ז) וילא יעקב היא הנפש בלאתה מעולם העליון, ונקרא יעקב על שם ילך הרע הכרוך בעקביו. ואומרו מבאר שבע מקום שממנו ילאו הנשמות יקרא צאר מים חיים, ושבע

ביצחק יקרא לך זרע (נדרים ל"א). והגם ששם זרע לא יריע לנחלה"י שירש הגם שאינו נקרא זרעו, הרי"י מלינו שזרע פסול יקרא גם בן זרע כדאיתא בסנהדרין (ס"ד:). כי מזרעו נתן למולד"י לרבות זרע פסול הרי שיקרא זרע אלא דסתם זרע הוא כשר וכשממעט כאן עשו שלא יקרא זרע מיעט אפילו זרע פסול לא יקרא לוי"י, וממולא דבר אהה למד שאין לו צו ירושה וכמו שגילה ה' לבסוף שנותן ליעקב כל צרכות אברהם. ומה שלמדו צש"ס (קידושין י"ח). מפסוק כי ירושה לעשו נתתי וגו', היינו שירשוכו בניו לעשו"י לא שעשו ירש ח"ו כי פשיעה שאין לו חלק ונחלה באברהם: **יד. ונברכו בך כל משפחות וגו'.** שכן מלינו בארם שנתברכו צ"י כאומרים ז"ל

ירמוח אל ש
תעבור על
על דרך או
יכנס באדם
ז"י לפתח וג
להתפלל לה
בידו. ואומנו
כ"י"י עד ל
אומרים ז"ל
מותך, ואומ
ז"ל (ברכו
לעולם ירגו
צתורה דכו
אומרו מאז
תורה"ל, גכ
ונרגם ילך
כ"א). תורי
בין בזמן ש

אור בהיר

פירוש כל מה שקבל יצחק מאברהם לא צמורת ירושה קבלו, אלא צמורת ממנה להשמש בו עד שיטנו שוב ליעקב, ובתנאי זה נתנו ה' לאברהם. (כב) פירוש מקשה על עצמו האין מרמוז במאמר זה כי ביצחק יקרא לך זרע שאין עשו יורש, אפשר שכוונת הכחוש לומר שאין עשו נקרא זרע בעבור שלא הלך בדרכי אבותיו ונפסל, אבל סוף כל סוף בנו של יצחק ושל אברהם הוא, ויירש. (כג) כאן מתחיל החירוק. (כד) ולא אמר כי "זרעו" נתן למולך, לחייב אפילו מקצת זרעו. (כה) שעל זאת שלא נקרא זרע כשר אין לריך קרא. (כו) פירוש נתן ה' לו כח ליקח הר שער מהחורי, ואחרי כן תהיה ירושה לבניו מעשו לדור דור עד כי יבא שילה. (כז) מביא רא"י לשיטתו צפ"י ונברכו בך, דלא כרש"י ז"ל.

זרעית ארע
מימרי כס
אתר די ת
הרא ארי

→ וּבִזְרַעְךָ: 10 וְהָיְתָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשָׁמַרְתִּיךָ
 בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל-
 הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד
 אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי

וְרַעַת אֲרַעָא וּבְדִי' בְּנָה: 10 וְהָא
 מִימְרֵי בְּסַעְדָּה וְאַמְרָנָה בְּכָל
 אֲחֵר דִּי תִהְדָּ וְאַתִּיבְנָה לְאֲרַעָא
 תְּדָא אֲרִי קָא אֲשַׁבְּקָנָה עַד דִּי

לקט בהיר

רש"י

פּוֹרֵץ הַגְּדָרִים שֶׁאֵין מִקּוּם מוּגֹדֵר מִסְפִּיק לוֹ, וְאִפְשָׁר שֶׁגַם רָבִינוּ יוֹדֵה לֹוֹה, אֵלֶּה רַ"ל כֹּהֵן שְׁפִירָלָה זֶה אֵינֶה לְרַעָה חו"ש כִּמוּ יָדוּ בְּכָל אֹו כִּמוּ וְעַל חֶרֶץ תַּחֲיָה אֵלֶּה פִּירוּשׁוֹ וְחֻקֹּת (בַּמ"ח): כִּב) שֶׁאִם כִּפְשׁוּטוֹ שֶׁמִּבְטִיחוֹ עַל הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה, דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נֶרֶץ הוּא, כִּי אֵין לָךְ אֲנֹכִי עִמָּךְ יוֹמֵר

כִּמוּ (שְׁמוֹת א' י"ג) וְכֵן יִפְרֹן: (טו) אֲנֹכִי עִמָּךְ. לְפִי שְׂהִיב יִרְא מַעֲשִׂיבִי) וּמִלְבָּן: עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי. אִם מַשְׁמֵשׁ בְּלֶשׁוֹן כִּיבִי: דְּבַרְתִּי לָךְ. לְלַרְכֵךְ, וְעַלִּיךְ, מִה שֶׁבְּצַחְתִּי לֹאזְכָּרֶם עַל זְרַעוֹ לָךְ הַבְּעַחְתִּיו, וְלֹא

מֵאֲשֶׁר נִגְלָה אֵלָיו כֹּהֵן אֵלֶּה וְדָלִי אֲמַר אֲנֹכִי עִמָּךְ לְשׁוֹן הוּא פִי עַמָּה אֲנֹכִי עִמָּךְ לְשׁוֹמֵךְ מַעֲשׂוֹ, וְאֲמַר וְשָׁמַרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ שְׂהִיבֵה דְלֹוּ וּפְחָד מִלְבָּן (מ"ל): כִּב) כִּבֵּר בִּיִּארְטוֹ לַעֲלִי (כ"ד ל"ג) שְׂחִיבֵת אִם הוּא כִּמוּ תַנְאִי, וְתַנְאִי זֶה יִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּב' אֹופִיִים, רֹוב פְּעֻמִּים הוּא תַנְאִי עַל הַסֶּפֶק, כִּמוּ אִם יִהְיֶה אֲלֵקִים עַמְדִי, וּפְעֻמִּים הוּא תַנְאִי הוֹמֵן כִּגוֹן אִם תִּקְרִיב מִנְחָה בְּכוֹרִים, וְכֵן מֵה שֶׁאֲמַרְנוּ חו"ל כִּי מַשְׁמֵשׁ בְּב' לְשׁוֹנוֹת וְהַאֲחָד "אִם" גַּם הוּא עו"ה, שְׂרֹוב פְּעֻמִּים מַשְׁמֵשׁ עַל תַּנְאִי הוֹמֵן, כִּגוֹן

אור החיים

יִכּוֹין עַל דֶּרֶךְ מִה שֶׁאֲמַר רַשְׁב"ל אִם לֹא נִלְחֹו יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמַּעֲבָה שְׁנֹאמֵר עַל מַשְׁכַּבְכֶּם. וְאֲוֹמְרוּ וְיִשְׁכַּב בְּמִקּוּם הַהוּא יִכּוֹין לְמַה שְׂכִיִּים רַשְׁב"ל לֹא נִלְחֹו חִכּוֹר לֹו יוֹם הַמִּיתָה, וְהוּא אֲוֹמְרוּ וְיִשְׁכַּב שְׂכִיבָה הַיְדוּעָה בְּמִקּוּם הַיְדוּעַ דֶּרֶךְ כֹּל הָאָרֶץ צִית מוּעַד לְכֹל חַי וְאַחֵר כֹּל הַתַּנְאִים הִלְלוּ מוּזַעַח הוּא שִׁנְלָה הַיִּלְה"ר, וּמַעֲתָה מַזְשָׁרוּ הַכְּחוּב שְׂהִיבֵה רֹאוּ לַעֲנָף מַעֲנֵפִי הַנְּצוּאָה שִׁיגְלָה הִי אֵלָיו צַחְלוּס יִדְבָר בּוֹ, וְלֹא וְלִמַּד חֲלוּמוֹתָיו שֶׁל ר' אֲלַעֲזָר בֶּן עֵרָךְ הַמוּזַצִּים בְּסִפְר הַזּוֹהַר (ח"א קל"ע). וְהַסּוֹלֵם הוּא סוּד נֶפֶשׁ אָדָם, וְלִהְיוֹת שְׂבֻלָּת נֶפֶשׁ מֵאָדָם בְּשׂוֹכְבוּ לֹא תַעֲקֵר בְּהַחֲלֵט מְגוּפוֹ שֶׁל אָדָם אֵלֶּה חֶלֶק מוֹמְנָה בְּגוֹף, וְהוּא אֲוֹמְרוּ מוּלָּצ אֲרַלָּה וְחֶלֶק מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה, וְהַעֲד עַל זֶה כְּשִׂיבִיבֵה הָאָדָם יִשָּׁן יִקָּין עַל יְדֵי הַתְּנוּעוֹת הַגּוֹף הִישָּׁן וְאִם נֶפֶשׁ הָאָדָם נִפְרָדָה וְהִלְכָה לֹה לֹא תִרְגִּישׁ בְּהַתְּנוּעוֹת הַגּוֹף אֵלֶּה וְדָלִי כִי מוּלָּצָת אֲרַלָּה וְרַאשָׁה מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה פִי שֶׁאֵין מִפְסִיק צִינָה וְצִין הַשְּׂמִים, כִּיוֵן שִׁיִּלֵּר הַרַע

יִרְמוּ אֵל שְׂבוּעָה הִי אֲשֶׁר תַּשְׁבַּע הַנֶּפֶשׁ בְּצֻלָּתָהּ שֶׁלֹּא תַעֲבוֹר עַל דְּבַר תּוֹרָה (גִּדָּה ל"ג), וְאֲוֹמֵר וְיִלֵּךְ חֲרוֹבָה עַל דֶּרֶךְ אֲוֹמְרֵם ז"ל (סְנֵהדְרִין ל"א): כִּי יִלֵּר הַרַע יִכּוֹם בְּאָדָם בְּצֻלָּתוֹ מִרְחַם אֲמוּיִי) דְּכַתִּיב (לַעֲלִי ד' ז') לַפֶּתַח וְגו', וְאֲוֹמְרוּ וְיִפְגַע בְּמִקּוּם כִּי לְרִיךְ הָאָדָם לְהַחֲפִלֵּל לֵהִי שֶׁהוּא מִקּוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלֹּא יַעֲזָבוּ בִּידוֹ. וְאֲוֹמְרוּ וְיִלֵּן שֶׁס כִּי צֹא הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁלְרִיךְ לְהַתְּנַהֵב קִיבִי) עַד לְכַחוּ מַעוֹלָם הַזֶּה כְּשִׁיעֲרִיב שְׁמַשׁוֹ, וְהוּא אֲוֹמְרֵם ז"ל (אֲצוּת פ"ב) אֵל תִּחַמֵּן בְּעַלְמָךְ עַד יוֹם מוֹתֵךְ, וְאֲוֹמְרוּ וְיִקַּח מֵאֲצִי הַמִּקּוּם עַל דֶּרֶךְ אֲוֹמְרֵם ז"ל (בְּרַכּוֹת ה'): חו"ל אֲמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֵשׁ לַעוֹלָם יִרְגַח אָדָם יִלֵּר הַעוֹב וְכו' וְאִם לֹאוּ יַעֲסוּק בְּחוֹרָה דְּכַתִּיב (תְּחִלּוֹס ד' ה') אֲמַרְוּ בְּלִצְכֶּם וְהוּא אֲוֹמְרוּ מֵאֲצִי הַמִּקּוּם פִּי בְּנִינוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהִם דְּבָרֵי תּוֹרָה), גַּם יִתִּיחַם לֵהִם אֲצִי הַמִּקּוּם שְׂבֻלָּה נִסְקַל וְנִרְגַם יִלֵּר הַרַע וְכַחוּתָיו, וְהוּא אֲוֹמְרֵם ז"ל (סוֹטָה כ"א), חוֹרָה מִלְלַת מִיִּלֵּר הַרַע בִּין צוֹמֵן שְׂעוּסֵק בֵּה בִין צוֹמֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בֵּה. וְאֲוֹמְרוּ וְיִשֶּׁם מִרְאֲשׁוֹתָיו

אור בהיר

כח) אֵין חֲרָנָה פִּירוּשׁ רַחֵם, אֵלֶּה הַפִּירוּשׁ כִּיוֵן שִׁיִּלֵּר יַעֲקֹב בְּאֹומוֹ רַגַע בֹּא הַחֲרוֹן אָף שֶׁהוּא הִיִּלֵּר הַרַע. כב) לְהַחֲפִלֵּל וְלַעֲרוֹן מִלְחָמָה כִּנְגַדוֹ כֹּל יְמֵי חַיָּו. ל) כִּמוּ הַאֲצִיִּים בּוֹיִים הַבִּית, כֵּן הַחוֹרָה בּוֹנֵה הַעוֹלָם.

לך: טו וייקץ יעקב משנתו ויאמר אבן יש יהוה במקום הזה ואנכי לא

רש"י

לקט בהיר

כי תבואו אל הארץ, והוא לשון אשר, ופעמים משמש על תנאי ספק, וכאן שאמר הכתוב עד אשר אם עשיתי לא יחכן להיות אם הספק שאין ספק לפניו יתברך, ועוד שמינת אשר שאצלו הוא לשון ודאי, ואי אפשר לחבר אליו הספק, לזה רטון רש"י ז"ל לומר שאין זו תנאי הספק אלא תנאי הזמן, ומאחר שכמעט כל אם הוא ספק ולהפך כמעט כל כי הוא

אשר לכן אמר רש"י שאם זה משמש בלשון כי פ"י בלשון אשר, ואל יקשה לך א"כ אמר הכתוב כי פעמים אשר, אין קושיא, שזה יופי הדיבור כמו שמות נרדפים, וכמו ואף גם זאת (רא"ם): כד כי אם לא תתפרש אות הבי"ת על ז"מ המקלח אלא כפשוטו, מיותר הוא ואין לו שחר, כי מה טעם לומר בתוך יחזק יקרא או ע"י יחזק או עם יחזק, ואם רטון הכתוב למעט רק את ישמעאל, הרי ממועט הוא בואמרו כי יחזק יקרא לך זרע (מ"ל): כה) כנר פירשנו דבר זה למה אצל אמירה שייך לי לו להם, ולא אצל דיבור, עיין בפרשת חיי כ"ד ז', וכאן מוזן מהאמור אכן קהדי שפירושו עלי, שהרי זו פעם ראשונה שדיבר הקב"ה אליו: כו) פ"י אינו מתמיה, שהוא בעלמו לא החשיב את עלמו לאדם גדול כל כך שצריך הוא לידע

אור החיים

באדם חזן, תגיע הנשמה לשמים"י. ואומרו מלאכי אלהים עולים וגו' ירמוז אל צחינת מעשים טובים אשר ישתדל אדם בעולם הזה ויעלה באמצעותם אורות עליונים צשורש נשמתו והם נקראים בדברייהם ז"ל (זוהר ח"א י"ח) מיין נוקצין להם יקרא מלאכי אלהים, וכן הוא במשנת חסידים (אבות פ"ד) העושה מלצה אחת קנה לו פרקליט אחד, ובעלותו אלו ירדו מיין דוכרין כי בהתעוררות התחחונים יתעוררו מיין העליונים להשפיע אורות נוראים צסוד נשמתו"י, והוא אומרו ויורדים זו. ואומרו והנה ה' נלצ פ"י שממדרגה זו יעלה לנבואה עלמה ולא בחלום ידבר זו אלא תגלה עליו השכינה, ולזה תמלא שאמרו ז"ל (רמב"ם הל' תשובה פ"ה) על ישראל שלא הושלל אחד מהם מהנבואה וכולן מוכשרים לדבר זה:

טו. וייקץ וגו' אכן וגו' ואנכי וגו'. צריך לדעת כוונת אומרו אכן שנראה כי נתגלה

אור בהיר

לא) מי הוא זה המונע והמבדיל בין הנשמה למקורה, הלא הוא ה"ה"ר, וכיון שאין ממלא תגיע עד למקורה השמים, ומי שמגיה "אין" תגיע טועה הוא. לב) ובה נכון עולים תחילה ואח"כ יורדים. לג) מה שהיה מסופק בו עד עתה. לד) שהיה מסופק בו עד עתה. לה) והיכן אינו, הלא מלא כל הארץ כבודו.

קדין ואנא ואמר מה

במקום קדו ח"ר חלעור עומד בצל המקדש (ב) וירושלים צ אל היה צו וצין בני י וראשו צבי ולפי* שאר זה צא לצ (פסחים פ"ח) הוא ולא יו שנעקר בו הארץ"י) ו המקדש לו וא"ת וכשנ שם, איכו אבותיו ונ כדאמרינן חרנכ"ט, מקום שהו למהדר וח ש"י . זה . אומר לפי שאמרו (מ"ל). ולפ מאחר שהם קפ"יות הא באחי, אכל פירושו שבו ויפגע: ל חלום נצ

לו) פ"י ג

הָרִין וְאָנָּה לָּא הָוִיתִי יָדַעַי יְיָ וְדָחִיל וְאָמַר מָה דְחִילִי אֲתָרָא הָרִין לִית
יְדַעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מֶה-נִּזְרָא →
הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם-בֵּית

רש"י

לקט בהיר

במקום קדוש כזה* (מ"א): כי אם בית אלהים.
א"ר אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא"י הסולם הזה
עומד בצד שבע ואמלע שפוטו* מגיע כנגד בית
המקדש (ב"ה) שצד שבע עומד בצדו של יהודה,
וירושלים בצפונה, בגבול שבין יהודה וצנימין, ובית
אל היה בצפון של נחלת צנימין, בגבול שבין צנימין
ובין בני יוסף, נמלח סולם* שרגליו בצד שבע
וראשו בבית אל מגיע אמלע שפוטו נגד ירושלים,
ולפי* שאמרו רבותינו (חולין כ"א:) שאמר הקב"ה לדיק
זה צד לבית מלוני ויפטר צלח לינה, ועוד אמרו
(פסחים פ"ח.) יעקב קראו לירושלים בית אל, חו' לח
הוא ולא ירושלים, ומכיון למדו לומר כן, אומר אני
שנעקר הר המוריה וצא לכאן, חו' היא קפילת
הארץ"י"י האמורה בשחיטת חולין (סס), שצד בית
המקדש לקראתו עד בית אל, וזה ויפגע במקום,
וא"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכצו
שם, איכו לא יהיב לביה* להתפלל במקום שהתפללו
אבותיו ומן השמים יעכצוהו, איכו עד חרן אזל,
כדאמרינן בפרק גיד הנשה (סס), וקרא מוכיח* וילך
חרנהכ"י, כי מעת לחרן אמר אפשר שעברתי על
מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו יהב דעתיה
למהדר וחזר עד בית אל"י וקפלה לו הארץ, (בית אל

כל דבר, אלא מתנלל, למה ישן במקום קדוש, לפי שלא היה
יודע: (כז) המשך דברי רש"י ז"ל הם עו"ה: עיקר דיוקו
הוא מלשון הכתוב שדיבר בדרך שלילה אין זה כי אם, ולא אמר
בדרך ישר זה בית אלקים וכו', ודיוק זה יהיה מתוך סוף
דבריו, שפירושו אין זה כמו שחשבתי אני שהוא עיר לח כי אם
הר המוריה הוא זה, אבל קשה לו הענין עצמו, שהוא היה בלח
רחוק מהר המוריה ואמר שהוא בית אלקים, וזאת לא שייך
לומר אלא על ביה"מ מקום שכונת כבודו יתבדק, על זה מירך
בדברי ר' יוסי בן זמרא שבהכרח לומר שרגלי הסולם היה
בצד שבע כמו שהוכיחו ז"ל בב"ר עיי"ש, גם בהכרח שהוא
יעקב היה תחת הסולם, שאל"כ מה חשיבותו של מקום לומר
עליו בית אלקים ושער השמים אם הסולם היה רחוק מאוד
משם, וא"כ ע"פ חשבון שעה רש"י אמלע שפוטו של הסולם
היה כנגד בית המקדש, וזה מתוך קושייתו שהגם שהוא
היה בלח אמר בית אלקים על אמלע אותו סולם שהוא היה
תחתיו, אבל עדיין לא ניחא לו, כי חוץ ממה שזה דומק שהוא
היה בסוף הסולם ומדבר מאמלעו מוץ מזה קשים דברי חז"ל
בב' מקומות, הא' מה שאמרו בחולין שיעקב היה בבית מלוני
של הקב"ה ואין עיר לח בית מלוני, והב' מה שאמרו בפסחים
שיעקב קרא לירושלים בית אל ופסטיט הכתובים לא כן הוא
ואולם לו שם העיר לראשונה, לזה אומר אני וכו' ששייח
אמת הוא היה בלח וגם בירושלים, וזה הכל יצא על מכונו, גם
בזה אין חנו לריכס לומר שאמלע שפוטו של סולם היה
בירושלים אלא ראשו כפסטיט מאמר ר' יוסי בן זמרא
יעקב קראו לירושלים בית אל וירושלים חזרה למקומה, אעפ"כ
כח) פי' ההכרח מכל מה שאמרו הוא שאין זו כמו שאר
קפילות הארץ כגון אליעזר עבד אברהם שער חרן לא זו ממקומו אלא הליכתו הימה שלא כדרך הטבע היום ילאמי והיום
באמי, אבל כאן צד ביה"מ לקראתו (סד"ז): (כט) הגם שוילך חרנה סובל גם כשלא הגיע עדיין לחרן וכנ"ל, אבל פשוט
פירושו שכבר הגיע לשם, גם בזה יצא על נכון אומרו ויפגע, שאם הוא הולך ופניו לחרן וזה המוריה קפץ אחריו אין זה
ויפגע: ל) ומה שלא קפלה לו הארץ עד סוף גבול ארץ ישראל, אפשר לומר שזו חו' גורם שגם לו היה מקום מוכן לתפלה

ש"י • זה • ושפטו • נמצא שרגליו בבאר שבע וראשו בבית אל ואמלע • ואני
אומר לפי שאמרו - כלפי שאמרו - ושאמרו עד (רמב"ן). • דעתיה (רמב"ן). • מסייע לו.

אור החיים

חלום נביאיו בכל ההצעות, ובהכרח להשלים יו. ויירא ויאמר וגו' (י"ג) פי' הרגיש בלבו שהיה
הכוונה"י) במה שפירשתי:

אור בהיר

לז) פי' גם כונת רש"י ז"ל היה לומר ואם ידעתי לא ישתני בלי הכנה. (לז) ממני ירא, הלא ראה בחלום שהקב"ה שומרו.

אלהים וזה שער השמים: ^י וישכם
 יעקב בבקר ויקח אתהאבן אשר
 שם מראשתיו וישם אתה מצבה
 ויצק שמן עלראשה: ^י ויקרא את
 שם המקום ההוא ביתאל ואולם לזו
 שם העיר לראשנה: ^כ וידר יעקב גדר

דין אתר הדיוט אלהין אתר
 דרעוא בה מן קדרם יי ודין תרע
 קבל שמאי: יי ואקדים יעקב
 בצפרא ונסיב ית אבנא די שוי
 אפרוהי ושוי יתה קמא ואריק
 משחא על רישה: יי וקרא ית
 שמא דאתרא ההוא בית אל
 וברם לזו שמא דקרתא
 בקרמיתא: כ וקיים יעקב קים

לקט בהיר

רש"י

(רא"ם): (לא) פי' חיצת נורא אינו שם דבר אלא שם
 תואר כמו המדבר הגדול והנורא שמתאר את המדבר צב'
 תוארים, ועל זה מתרגמין קבא וקטילא באל"ף לבסוף.
 משא"כ חיצת מורא צמ"ס הוא שם דבר שפירושו פחד
 ומורא, ועל זה מתרגמין דחילו, כמו חכמה שהוא שם דבר
 ותרגומו סוכלתנו או כגד תרגומו כסו, ולפי"ז אין האונקלוס
 מפרש את החיצה וכדרכו בקודש במקומות רבים שמפרש
 הענין לא החיצה, והענין כאן שמשונה נורא זה משאר נורא
 שבמקרא, כי שאר נורא הוא הפחד מחמת עלמו כגון נורא
 אלקים ממקדשן שאלקים מלד עלמו נורא הוא, או המדבר
 הגדול והנורא שהמדבר מלד עלמו מלד גדולתו ושממותו
 נורא הוא, אבל כאן אין הפחד מחמת המקום עלמו אלא
 מלד שיש בו השראת שכינתו יתב', וכאילו אמר מה מוקף יש במקום הזה (רא"ם), וראיתי נוסח מה דחילו דאתרא הדין, וזה
 מתאים למה שאמרנו (סד"ז): (לב) פי' כל הענין הוא משל להפגיר לאדם כמו שיכול להשיג, אבל אין כאן שום שער או
 הלון ופחת, וכמו שאמר דוד וזקע חלוני רקיע, וכן מה שאמר רש"י לעלות תפלתם פירושו שכלן נתקבל תפלתם ליושב
 בשמים צ"ה, אבל אין כאן שום עליה, זה פשוטו, אבל דוחק הוא שא"כ די לומר פעם א' חיצת "זה" אין זה כי אם בית
 אלקים "ושער" השמים, לזה הביא המדרש, ולפי המדרש יש ממש שער (רוחני) שבו נכנסים לביה"מ העליון, וחיצת זה

לא זה הוא הסמוך לעי, אלא לירושלים, ועל שם
 שהיחה עיר האלהים קראה בית אל, והוא הר
 המוריה, שהתפלל בו הצרכס, והוא השדה שהתפלל
 בו יצחק, וכן אמרו צסועה* לכו ונעלה וגו', לא
 כאצרכס שקראו הר ולא כילחק שקראו שדה אלא
 כיעקב שקראו בית אל: ^{מה נורא}. תרגום מה
 דחילו אתרה* הדין, דחילו שם דבר הוא"י, כמו
 (אונק' דברים ל"ב כ"ח) סוכלתנו, וכסו למלכש (אונק' פסוק
 כ"א): וזה שער השמים. מקום תפלה"י לעלות
 תפלתם* השמימה, ומדרשו (צ"ר - מכלתה ע"ו י"ז)
 שצית המקדש של מעלה מכון כנגד צית המקדש של
 שיעו נוסחאות * בפסחים - וכן בגמ' - וכן שיעו. * דאתרא. * תפלות.

אור החיים

הזה, ונתן עטם בצאונרו אין זה כי אם בית אלהים,
 דקדק לומר שם אלהים כי הוא מקור המורא
 דכתיב (קהלת ג') והאלהים עשה שיראו וגו', ודבר
 ידוע כי שם אלהים יפחיד לבז אנוש, ואומרו זה
 שער וגו"י"י פי' מקום המכוון כנגדו למעלה הוא
 שער השמים, ולזה אמר פעם צ' וכה"ל. עוד נתכוון
 לתח עטם למעלת המקום שנשתנה למעלה אין זה

כי אם בית אלהים אשר קדמה אליו הידיעה כי
 צחר לו יה בית לשכון שמו ואמר כי הוא זה
 המקום, והוכיח עוד"י כי הוא זה בית הצחירה
 כאומרו זה שער השמים כי ראה שהיו מלאכים
 עולים ויורדים וקדמה הידיעה אללו כי המקום
 המקודש הוא מכון כנגד שער השמים:
 ב. וידר יעקב וגו' לאמר"י"י פי' שהוציא הנדר

אור בהיר

(לד) בית אלקים ושער השמים היינו הך, ולמה כפל. (ול) ולא אמר בית אלקים ושער השמים, שמראה באצבע למעלה. (מ) מלכד הוכחת היראה. (מא) חיצת לאמר ק"ל. ומרן שמאחר שלא היה שם אדם עמו יסלק אדעתך שחשב בלבו כן, על כן אמר שלא

למימר
 בסעדי
 די אנא
 כ"י ק"ח
 כא ואתנו
 מטב: (י)
 הצטחוח
 שאמר לו
 ושמתין
 לאכול.
 הוא (ק)
 לדיק נט
 שאמר ו
 שלום* ו
 שיעו נוסחאות
 אלא דוק
 וכ"ש שג
 להוציא ת
 מן החטל
 לדקדק מ
 בין מילה
 באמת לא
 צ
 א
 י
 חס כו
 ספק א
 כאשר י
 חסכים
 אלהים
 והנה ה
 מדת ה
 צ
 כן הוא, ו
 אלא עשר

מסורת המדרש
 סולם זה סיני תניי שם.
 וזהו: ח"א קמט. (ס"ח).
 רסו. ח"ג שו. רכב
 אלקים וכו' במ"ד פ"ב
 ג. ולמדנו לנביאים
 שנקראים מלאכים
 מס' דרא"ז פרק השלום.
 וק"ר פ"א. כמ"ד
 פט"ז. תחומא
 וקרא"א. שלח"א.

מִזְבַּח (שמות כ, כד) מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ
 הַשָּׁמַיְמָה אֱלוֹ הַקְּרִבְנוֹת שְׂרִיחַן עוֹלָה לְשָׁמַיִם וְהִנֵּה
 מְלֹאכֵי אֱלֹהִים אֱלוֹ כְהֻנִּים גְּדוּלִים עֲלִין וְיִרְדִּין בּוֹ שֶׁהֵם
 עוֹלִים וְיִוְרְדִים בְּפִכְשׁ וְהִנֵּה ה' נָצַב עֲלָיו (עמוס ט, א)
 רְאִיתִי אֶת ה' נָצַב עַל הַמִּזְבֵּחַ רִבְנָן פְּתִיחַ לֵה בְּסִינִי
 וַיַּחֲלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם זֶה סִינִי מְצַב אֲרֻצָּה (שמות יט, יז) →
 וַיִּתְיַצְבוּ בַתְּחִמֵּית הַהָר וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה (דברים ה,
 יא) וְהָהָר בָּעַר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם. דָּבָר אַחֵר וְהִנֵּה
 סֹלֶם זֶה סִינִי אוֹתִיּוֹת דִּדִין הוּא אוֹתִיּוֹת דִּדִין וְהִנֵּה
 מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עַל שֵׁם (תהלים סח, יח) רִכְבּ אֱלֹהִים רִפְתִּים
 אֲלֵפֵי שְׁנָאן וְלִמְדָנוּ לְנִבְיָאִים שְׁנִקְרָאוּ מְלֹאכִים דְּכַתִּיב

וַיֹּאמֶר חֲגִי
 אֱלֹהִים זֶה
 אֵל הָאֱלֹהִים
 וְהִנֵּה ה' נָצַב
 רֵאשׁ הַהָר
 ג' רַגְלִים הֵן
 אֶת הוּא רַגְג
 ר' לִוי אָמַר
 נַחֲלָתוֹ מֵה
 הָאֲבוֹת אֵין

לנביאים, שנק
 לעם" — חגי
 מלאכי אלהים
 כמו שנאמר: "א
 אתה ואהרן עמד"
 ה' נצב עליו"
 ואילו —
 תְּרַכֹּסָא —
 ליעקב, לומר ל
 המעמידים אותו
 ליעקב: "את (א
 אוה"ח עה"ת כו
 ועיקר התוקף ל
 דסכנין, בשם
 יעקב חבל נח
 יעקב הוא "חבי
 ולומר על יעקב
 דק, אלא הוא "
 — ושזורים.
 אלו באלו, והו
 אברהם יצחק
 ויעקב — שהו
 חבל נחלתו" —
 "נחלתו" של
 רבי ברכי

שכבית־המקדש, שהוא בנוי ומוצב על האדמה המלאה עד התהום ולא על גבי חללים שמתחת לפני
 הקרקע — שנאמר: "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי" — "שיהא מחובר באדמה (ג"י שטמ"ק סס), שלא
 יבנו לא על גבי מחילות, ולא על גבי כיפין" (זבחים נח), וראשו מגיע השמימה" — אלו הקרבנות
 — שמקריבים על האש שעל גבי המזבח, שריחן עולה — משם, כתימור עשן ישר (עיין אבות ה, ה)
 — לשמים, "והנה מלאכי אלהים" — אלו כהנים גדולים — שבבית־המקדש, ומצאנו
 שכהן נקרא מלאך "שנאמר (מלאכי ב, ז): "כי שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה'
 צבאות הוא" (שוי"ט סס), "עולים ויורדים בו" — שהם עולים ויורדים בכבש — שכהן־הדיוט
 עולה תמיד בכבש מן המערב ויורד מן המזרח, וכהנים גדולים עולים תמיד בדרך כבוד להם, באמצעו
 של כבש (וימא מג): "והנה ה' נצב עליו" — זו שכינה השורה על המזבח, לקבל הקרבנות באהבה,
 וכמו שנאמר בדברי הנביא: "ראיתי את ה' נצב על המזבח".

ואילו — רבנן, פתרון ליה — פותרים אותו, את פתרון חלום יעקב, שבא הקב"ה להראות לו
 בחלום זה, את מעמד מתן תורה לישראל — בסיני, וזהו: "ויהלום והנה סולם" — "סולם"
 — זה סיני, שהר סיני הוא הסולם שדרכו עלו ישראל למעלת השלימות של עַס־סגולה, מקבלי
 התורה, ודרכו עלה משה לשמים והוריד לנו משם את התורה, "מוצב ארצה" — זה עם ישראל
 שעמד ניצב לארץ בתחתית ההר לקבל שם את התורה, כמו שנאמר בהם: "ויתיצבו בתחתית
 ההר", "וראשו מגיע השמימה" — זהו שנאמר במעמד הר־סיני: "וההר בוער באש עד לב
 השמים", "מפני אשר ירד עליו ה' באש" (שמות יט, יח) — כסולם, מן השמים לארץ.

דבר אחר — איך מרמז, כאמור, הסולם לסיני: "והנה סולם" — "סולם" — זה "סיני",
 שהרי מספר הגימטריא של — אותיות, דדין — של זה, של "סולם", שהוא מאה ושלושים, הוא
 — גם מספר הגימטריא של — אותיות, דדין — של זה, של "סיני", שהוא גם כן מאה ושלושים.

"והנה מלאכי אלהים" — על שם — הכתוב הנאמר במעמד הר־סיני: "רכב אלהים
 רבותים אלפי שנאן, אדני במ סיני בקודש" — רכבו, מרכבת כבוד שכינתו של האלהים, המסובב
 ברכבות אלפי מלאכים — ה' ירד מסובב במ, במלאכיו, אל הר־סיני, בקדושה, דבר אחר: לא על
 המלאכים, ממש, מדבר הכתוב, ולמדנו — כבר ממקראות אחרים, כי "מלאכים" הוא כינוי —

וַיֹּאמֶר חֲגִי מְלֶאךָן ה' בְּמִלְאָכוֹת ה' לְעַם' וְהִנֵּה מְלֶאכִי
 אֱלֹהִים' זֶה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן 'עֲלִים' (שמות יט, ג) וּמֹשֶׁה עָלָה
 אֶל הָאֱלֹהִים' וַיְיַרְדִּים' זֶה מֹשֶׁה (שם שם, יד) וַיְיַרְדַּ מֹשֶׁה'
 וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו' (שם שם, כ) וַיְיַרְדַּ ה' עַל הַר סִינַי אֶל
 רֹאשׁ הַהָרִי רַבִּי שְׁלֹמוֹנִי בְּשֵׁם רִישׁ לְקִישׁ אָמַר תְּרַכּוּסָא שְׁל
 ג' רַגְלִים הִרְאָה לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם ר' לְוִי אָמַר
 אֶת הוּא רַגְלִי שְׁלִישִׁי הוּא דַעְתָּה דְר' יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם
 ר' לְוִי אָמַר (דברים לב, ט) 'פִּי חִלַּק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֲבַל
 נִחְלָתוֹ מֵהַ חֲבַל הַזֶּה פְּחוֹת מַג' אֵין מִפְקִיעִין אוֹתוֹ כִּן
 הָאֲבוֹת אֵין פְּחוֹת מַג' ר' בְּרַכְיָה אָמַר עוֹלָם וְשְׁלִישׁ עוֹלָם

מסורת המדרש
 תרכוסא של ג'
 רגלים" הראה לו ע"ע
 ברכות לב. עירובין טז:
 ב"ב נט. כי חלק ה'
 עמו יעקב חבל נחלתו
 ראה ספרי האינוניו ש"ב.
 רב"א עולם ושליש
 עולם הראה לו חלק
 צא: פסחים צד. יליש
 הניאל תתוס. ראה
 להלן פצ"וד.

לנביאים, שנקראו "מלאכים", כמו — דכתיב: "ויאמר חגי, מלאך ה', במלאכות ה', לעם" — חגי הנביא, "מלאך ה'", אמר דברו אל העם בשליחות ה' הוי אומר גם כאן — "והנה מלאכי אלהים" — זה משה ואהרן — שקרבו אל הר-סיני בקבלת התורה — "עולים" — כמו שנאמר: "ומשה עלה אל האלהים", וגם אהרן עלה קצת עמו, כאמור (שמות יט, כד): "ועלית אתה ואהרן עמך", "ויורדים" — זה משה, כמו שנאמר: "ויורד משה מן ההר אל העם", "והנה ה' נצב עליו" — על הר-סיני, כמו שנאמר: "ויורד ה' על הר-סיני, אל ראש ההר".

ואילו — רבי שלמוני, בשם ריש לקיש, אמר: חלום סולמו של יעקב בא לרמז כי — תְּרַכּוּסָא — כסיס, כן — כסא-כבוד (ועיי רש"י) — של שלש רגלים הראה לו — הקב"ה, ליעקב, לומר לו שכל "כסא כבודו", קיום העולמות (ברכות לב.), עומד וקיים בזכות שלש "רגלים" המעמידים אותו, וכן — רבי יהושע דסכנין, בשם רבי לוי אמר: שבכך בא הקב"ה לומר לו ליעקב: "את (=אתה) הוא רגל שלישי — לכסא-הכבוד, והרגל השלישי הוא עיקר העמדת הכסא (אוה"ח עה"ח כאן, עיי' ו'הנה ה' נצב עליו).", ודבר זה, שיעקב — השלישי שבאבות, הוא הנותן את גמר ועיקר התוקף לזכות אבות — הוא — גם כן — דעתיה דרבי — דעתו של רבי — יהושע דסכנין, בשם רבי לוי, אשר — אמר — כבר, כדבר הזה, על כתוב אחר: "כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו" — ואחרי שאמר כבר שעם ה', בני יעקב, הם חלקו החביב של ה', חזר לומר כי יעקב הוא "חבל נחלתו" של ה', אף שמשמעות "חבל נחלתו", כפשוטה היא כמשמעות "חלק", לרמוז ולומר על יעקב אבינו עצמו, שהוא כמו חבל, וכלומר: "מה החבל הזה — אינו כמו חוט-חפירה דק, אלא הוא "משולש" (ספרי האינוניו ש"ב), כי — פחות משלשה — חוטים — אין מפקיעין — ושזורים — אותו, שיהיה חבל עבה, "פקעת" — סליל — של חוטים רבים שזורים וסלולים אלו כאלו, והחוט השלישי שבו שהוא שנותן לו את תקפו וחזקו ושמו "חבל" — כך האבות — אברהם יצחק ויעקב, שהם מחזיקים את העולם בזכותם — אין — הם — פחות משלושה, ויעקב — שהוא השלישי שבהם — הוא נותן לסגל האבות את התוקף ואת השם "חבל", וזהו: "יעקב חבל נחלתו" — יעקב הוא עושה את זכות האבות לחבל עבה להחזיק בקשר אמיץ את ישראל עם "נחלתו" של הקב"ה, בחבה ואהבה לפניו (ועיי ספרי שם).

רבי ברכיה אמר: בסולם שהראה הקב"ה ליעקב בחלום, אשר מלאכים היו עולים ויורדים בו,

שיל"ח

ספר

התם סופר

על התורה

השלם והמפואר

בראשית

מרבינו משה סופר זצוק"ל

בעל שו"ת וחידושי "התם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנים תשי"ח - השכ"א מכת"ק, בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף" על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד ע"ש ההתם סופר ז"ל עיה"ק ירושלים תוכב"א תשפ"ב

מהדורת שטראסבורג

אותן האבנים אשר שם סביכותיו הם היו מאבני מזבח כמו שכתב זית רענן הנ"ל, ולא יכול לאוסרם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (חולין מ ע"ב), ולא יופסדו בהנחת ראשו של צדיק מהיותם מזבח, ואין לומר דכיון שנמעל בהם יצאו לחולין, זה אינו דבכלי השרת יש בהם מועל אחר מועל (מעילה יט ע"ב), פירוש שאינם יוצאים מקדושתם על ידי מעילה, ואם כן שפיר מוכח דהיה על כרחך אבני הקדש, דאי לאו הכי למה ישתוקקו בהנחת ראש הצדיק להפסיד מהיות מזבח ה', על כרחך שכבר הוקדשו וכנ"ל, ולא מצינו אבנים שהוקדשו באותו זמן בהר המוריה כי אם שנעקד עליהם יצחק ודוק.

וזה פירוש הפסוק (להלן כב) והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלקים, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, ופירשו חז"ל (כתובות נ ע"א) דהיינו חומש. וקשה מה זה ענין לכאן שיהיה בית אלקים. והשתא ניחא שעל כל פנים כיון שנעשה נס ונבלעו כל האבנים באבן אחת ושכב עליהם, ומכל מקום מעל דשכב על אבני קדש שהרי עיקר דין מעילה הוא בשוגג ולא במזיד (קידושין נד ע"ב) וצריך לשלם להקדש, אך כיון שהאבנים עדיין ראויים כמקדם שאינם יוצאים לחולין על ידי מעילה, שדינם ככלי שרת ולא כקדשי בדק הבית, אינו צריך לשלם כי אם מה שנהנה

ולא שווים, והיינו הנאת שינה של אותו הלילה וגם להוסיף חומש. **והנה** מי שיש לו מוח בקדקדו יעיד כי שינה של אותו הלילה כל חפציה לא ישוו בה, וכל אשר לו יתן בעדה, אך אמרו חז"ל (מנחות קד ע"ב) העני המקריב מנחה כאילו מקריב נפשו, ומכל שכן יעקב שלא היה לו אפילו אסוך שמן סב והוא כאילו הקריב נפשו ושילם קרן מן ההנאה, אכן החומש, אמר שמכל אשר יתן לו ה' יפריש החומש, וכיון שההנאה היא כל אשר לו, אם כן נתן עתה כל אשר לו הוא הקרן, והחומש מכל אשר לו הוא החומש סב. וזהו שאמר האבן יהיה בית אלקים היינו כלי שרת, ועדיין ראוי לבית ואין כאן רק דמי ההנאה, וכבר שלם כאשר עשהו מצבה והציק שמן כנ"ל, והחומש יהיה כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ודוק.

וישכב במקום ההוא. (כח יא) **פירש רש"י אבל י"ד שנים שנטמן בבית עבר לא שכב.** יש לדקדק מה לי אם היה י"ד שנים או מספר אחר, והוי ליה למימר הא כל זמן שהיה בבית עבר לא שכב. וי"ל דהא אין יוצאים מארץ ישראל לחוץ לארץ כי אם ללמוד תורה ולישא אשה (עבודה זרה יג ע"א), ותלמוד תורה גדול יותר מלישא אשה (שו"ע אבן העזר סי' א ס"ד), וכיון דבארץ ישראל היה עוסק בתורה אצל שם ועבר ואיך יצא משם לישא אשה

שער יוסף והוספות

ס. עיין לקמן עמ' תכד ד"ה אבן. (שער יוסף). סא. זה לא כמש"כ בדרשות שהובא לעיל בהערת שער יוסף: "דנעשו כולם אבן אחד גדול העשויה כמין מרוב ואותו עשאו מצבה, ולא נפסל האבן הגדול הזה אע"פ ששכב על אחד מקצותיו, כי על רובו של אבן לא השתמש". סב. בבראשית רבה (סט ח איתא): "ויצק שמן על ראשה, שופע לו מן השמים כמלא פי הפך". סג. היינו ממה שיתן לו השם בעתיד.

בחוץ לארץ, וי"ל ולא היה צריך תו קמא דעבודה זרה ו אדם עומד על דעת ואי נמי שישלש בשינה סי' ושמונה ו ושמונה שעות י דארבעים שנה שיש רק שלישי של ארנו משמש רק שמונה יעקב שלא שכב ול: הזה נמצא די לו בא פעמים ארבע עשר

ועל דרך זה י"ל ה ע"א) **תלמי שמיני שבשמינית, תשובה (פ"ד ה"ב) יש לו לדבר עמהם המלך ע"ה (דברי הי ועמיסה, ושעת התו**

סד. כדכתב הרמב"ם (סה. בסוטה (מ ע"א): למה אחי, אמר רבי א ואני רודה אתכם במכ זקנים להעם הוא ביום לכל הדברים אשר אנן (שהרי דברי תוכחה א גאון, שמושה מות בשב להקהיל קהילות ברביע סז. דבשבת אינו עוסק ב ה), מזכיר שם מלא שמות כוללים, רק כי בביאור סוד הקרבנות ורחמים, דבר ויקרא ז שער ה' בביאור שמוו אל, ואלוקים הוא דין,

ת"ח מותר להטאות שמיני שבשמינית, ה"ו להשתדל על הביאור שעה אחת משמונה פנים בשמוע שנים עוסק בתורה שמונה שעות.

יעקב שיש רבו כל זמן בחוץ לארץ שלא שכב כתלמיד עומד על רבו רק ארבע שנה ח' שנים ביום

ביאור שייכות סיפא דקרא וכל אשר נתן לי וגו' ליהאבן הזאת יהיה בית אלקים

בחוץ לארץ, וי"ל שכבר שימש כל צרכו
 ולא היה צריך תו לרבו. והנה ריש פרק
 קמא דעבודה זרה (ה ע"ב) אמרו חז"ל אין
 אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנין,
 ואי נמי שישלש ימיו שמונה שעות
 בשינה^{סד} ושמונה שעות בעסקי עולם הזה
 ושמונה שעות יעסוק בתורה, נמצא
 דארבעים שנה שימש אדם אצל רבו הוא
 רק שלישי של ארבעים שנים, שהרי אינו
 משמש רק שמונה שעות ביום, ואם כן
 יעקב שלא שכב ולא עסק כלל בצרכי עולם
 הזה נמצא די לו בארבע עשרה שנה, שלוש
 פעמים ארבע עשרה עולה ארבעים ושנים.

שעה אחת ביום השבת^{סו}, ואותה שעה היא
 השמיני בשמינית, כי שמונה שעות בכל
 יום לעסוק בתורה, ושבעה ימים בשבוע
 ובשבת שתי פעמים שמונה שעות כנ"ל^{סז},
 נמצא דשעה שדורש בה הוי ליה השמיני
 מן השמינית, ואז מותר להשתרר על
 הציבור לשם שמים. (תקס"א)

ח"ת מותר
 להתנאות
 שמיני
 שבשמינית,
 ה"ן להשתרר
 על הציבור
 שעה אחת
 משמונה
 פעמים בשבוע
 שבתם עוסק
 תורה שמונה
 שעות

ועל דרך זה י"ל מה שאמרו חז"ל (סוטה
 ה ע"א) תלמיד חכם מותר להתנאות
 שמיני שבשמינית, דכתב הרמב"ם בהלכות
 תשובה (פ"ד ה"ב) בשעה שמוכיח ברבים
 יש לו לדבר עמהם קשות, וכמו שאמר דוד
 המלך ע"ה (דברי הימים א-ב) שמעוני אחי
 ועמי^{סה}, ושעת התוכחה (כנ"ל) [הנ"ל] הוא

וישכב במקום ההוא.

(כח יא) פירש רש"י במקום ההוא שכב וכו'.
 ולקמן (פסוק טז) כתיב אכן יש ה'
 במקום הזה ואנכי לא ידעתי, פירש רש"י
 אלו ידעתי לא ישנתי. הנה כתיב (תהלים נ
 א) אל אלקים ה' דבר ויקרא ארץ, ואמרו
 חז"ל (בראשית רבה יג ג) שם מלא על עולם
 מלא^{סט}. הנה אל הוא מדת אברהם אבינו
 ע"ה, אלקים מדת יצחק, שם הוי"ה מדת
 יעקב^{סט}. ויעקב זכה בחיים חיותו להקרא
 שם ה' עליו, כאמור (להלן לב י) אלקי אבי
 אברהם ואלקי אבי יצחק ה' האומר אלי

לא עסק בחורה
 כי חשב שיצחק
 בא"י גדול ממנו
 ואין תורתו
 בח"ל חשובה
 כ"כ, כשראה
 והנה ה' נצב
 עליו ומדרגתו
 גדולה ממדת
 'אלוקים' של
 יצחק אמר אילו
 ידעתי הייתי
 עוסק בחורה

שער יוסף והוספות

סד. כדכתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ד ה"ד): "היום והלילה כ"ד שעות די לו לאדם לישן שלישי שהוא שמונה".
 סה. בסוטה (מ ע"א): "ויקם המלך דוד על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי, אם אחי למה עמי ואם עמי
 למה אחי, אמר רבי אלעזר אמר להם דוד לישראל, אם אתם שומעין לי אחי אתם, ואם לאו עמי אתם
 ואני רודה אתכם במקל". סו. עיין להלן (ה"ג ע"ג ע"ג ד"ה ושוב): "וכל אלו מוסרי אבות לבנים וגדרי
 זקנים להעם הוא ביום שבת קודש יום פנוי". ובדרשות (ה"א תפג ד"ה שימו, מהדו"ק כ"ט ב'): "שימו לבבכם
 לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום (דברים לז מו)... עיקר דברי משה רבינו ע"ה עתה היה יום שבת
 (שהרי דברי הוכחה אלו אמרם ביום מיתתו, וכתבו תוס' במנחות ל ע"א ד"ה מכאן, בטם רב שר שלום
 גאון, שמושה מת בשבת) שישמעו בשבת דברי מוסר מרובם, ע"ד דאמרו חז"ל (ילקוט רמז ת"ה) ויקהל משה
 להקהיל קהילות ברבים... על כן נוחיב להבדיל קודש שעה אחת ביום שבת קודש לשמוע דברי מוסר".
 סז. דבשבת אינו עוסק בעסקי העולם הזה. סח. במדרש: "כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ (בראשית
 ב ה), מזכיר שם מלא על עולם מלא". פירש בעץ יוסף, שהזכיר ב' השמות הוי"ה ואלוקים שהם שני
 שמות כוללים, רק כשהיה העולם שלם. וברמב"ן (ויקרא א ט) הזכיר מדרש זה על האי קרא דתהלים
 בביאור סוד הקרבנות, ובדרושים ואגדות (עמ' ק"ז ד"ה פסוקים): "אל אלקים ה' שהוא כלולת חסד ודין
 ורחמים, דבר ויקרא ארץ, שנברא בדבור קשה וקריאת חבה כלולים זה בזה". וכן מבואר בשערי אורה
 שער ה' בביאור שמות אלו. סט. עיין בשערי אורה שם דאל הוא בחסד כדכתיב (תהלים נב ג) חסד
 אל, ואלוקים הוא דין, והוי"ה הוא רחמים, וכידוע אברהם מידת החסד, יצחק דין, ויעקב רחמים (והו' הדש
 עד ע"א).

שיל"ת

ספר

תורת משה

על התורה

השלם והמפואר

בראשית

מרבינו משה סופר זצוק"ל

בעל שו"ת וחי'דושי "חתם סופר"

יוצא לאור במהדורה חדשה מושלמת ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תוכב"א

מהדורת נוסענצווייז

גרים, והיינו לשון הברכה, ולכך אמר והנה אנכי עמך וגם בגלות והשיבותיך בבוא גואל צדק במהרה בימינו.

וַיֵּלֶךְ בַּזֶּה דְלָכֵךְ יִשָּׁן יַעֲקֹב בַּמָּקוֹם הַהוּא, וְדָסְבֵר דַּנְתַּבְטְלָהּ הַקְדוּשָׁה, אֲבָל כִּשְׂרָאָה שְׂגָם בַּחֲוָרְבָן יֵשׁ קְדוּשָׁה וְכִמוֹ שִׁפְסָק הַרְמַבְיִים בְּפִי מִבֵּית הַבְּחִירָה (הט"ו-ט"ז) דְקְדוּשַׁת הַמָּקוֹם קְדֻשָׁה לַעֲתִיד לְבֹא, כִּשְׂרָאָה וְהַשִּׁיג שְׂגָם בַּעַת הַחֲוָרְבָן יֵשׁ שֵׁם הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה אַע"ג שֶׁנִּקְרָא בַּעַת הַחֲוָרְבָן רַק מָקוֹם כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב לַעֲלִיל לֹא (עמ' שמו ד"ה ויפגע במקום), וְזֶה שֶׁאָמַר אֲנִי יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה, הֵינּוּ בַּעַת הַחֲוָרְבָן, וְאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי לֹא הָאֲמֵנָתִי וְהַבִּינֹתִי כֵן.

וַיֵּשֶׁן לְפָרֵשׁ עוֹד עַל פִּי מַה שֶּׁפִּירֵשׁ הַפְּלֵאָה זַע"ל (פנים יפות כאן פסוק יא ד"ה עור, נצבים כט ט ד"ה עור, המקנה קידושין מ ע"א ד"ה בגמ' אס) עַל מֵאֵמֶר הַלֵּל (סוכה נג ע"א) אִם אֲנִי כֹאן הַכֵּל כֹּאן, דָּאֵם הָאָדָם בַּעֲצָמוֹ כִּאֵילוֹ אֵינּוּ, וְיִוֹדַע שֶׁהַכֵּל לֹא מַה' וְכִאֵילוֹ אֵינּוּ לֹא מִצִּיּוֹנוֹת, אִז לֹא יִתְבַיֵּשׁ בְּפָנָי מִלְעִיגִין כְּדֵאִיתָא בְּרַמ"א בְּרִישׁ סִימָן א' בְּשׁוּ"ע אר"ח, אֲבָל אִם יִגְבַּה לְבֹו וְיִהְיֶה בַּעֲיָנָיו בַּעַל מַעֲלוֹת, אִז צָרִיךְ לְרֵאוֹת כֹּל הָעוֹלָם מֵלֵא מַעֲלוֹת, זֶה בֹּזֵה וְזֶה בִּאֲחֵרֵת וְאִז אֲפֻשֶׁר שִׁתְּכַבֵּישׁ, וְזֶה כּוֹנֵנֵתוֹ אִם אֲנִי כֹאן וְיֵשׁ לִי מִצִּיּוֹנוֹת, הַכֵּל כֹּאן, וְאֲפֻשֶׁר לְפָחַד אִז לְהַתְּכַבֵּישׁ, אֲבָל אִם אֲנִי אֵינּוּ כֹאן וְכִאֵילוֹ אֵינּוּ לִי

כשהכיר יעקב שאכן יש ה' במקום הזה, נתבטל הוא מהמציאות, ואנכי לא ידעתי לא הכיר עצמו וכאילו אינו

מציאות והכל מה' מי כאן ודפח"ח, וזה כוונת יעקב כשראה ואמר אכן יש ה' במקום הזה אז נתבטל מן המציאות, והיינו ואנכי לא ידעתי, שלא הכיר עצמו ובעיניו וכאילו אינו.

וְהָנָה סֵלֶם מִצֵּב אֲרָצָה וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׂמַיְמָה וְהָנָה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֲלֵיָם וַיִּרְדִּים בּוֹ: וְהָנָה ה' נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ וְאֵלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וְלִירְעָדָה: וְהָיָה וְרַעַד כַּעֲפֹר הָאָרֶץ וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִקְרְבוּ בְּךָ כָּל מְשַׁפְּחֹת הָאָרְצָה וְיִבְרְעוּ: וְהָנָה אֲנִי עֲמֶךָ. (כח יב-טו)

בְּרַבָּה (סח יב) וְהָנָה סֵלֶם זֶה סִינֵי חוֹשְׁבָנָא דְדִין כְּחוֹשְׁבָנָא דְדִין, וְהָנָה מִלֵּאכֵי אֱלֹקִים זֶה מִשָּׁה וְאֵהָרֵן, עוֹלָיִם זֶה מִשָּׁה וְמִשָּׁה עֵלָה אֵל הָאֱלֹקִים (שמות יט ג), וְיִוֹרְדִים זֶה מִשָּׁה וִירַד מִשָּׁה (שם שם יד). וְלִכְאוּרָה סִינֵי שֶׁמֶרְמוֹז עַל הַתּוֹרָה עַל יַד עֲנוּה כְּדֵאֲמַרִּינָן בְּמַסְכַּת סוֹטָה ה' ע"א, וְאִיךְ יִצְוִיר זֶה כְּמֵרָאָה שֶׁל סוֹלָם מוֹצֵב אֲרָצָה וְרֵאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׂמַיְמָה.

וַיֵּלֶךְ דֵּאִיתָא שֵׁם בְּמַסְכַּת סוֹטָה, וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָ רֹחַ (ישעיהו נז טו), חַד אָמַר אֲתִי דְכָא, וְחַד אָמַר אֲנִי אֵת דְּכָא, שְׁהָרִי הַקְּב"ה הֵנִיחַ כֹּל הָרִים וְגַבְעוֹת וְהִשְׂרָה שְׂכִינְתוֹ עַל הַר סִינֵי וְלֹא גָבַהּ

מי שהוא ענין ושפל רוח הקב"ה מגביהו עד השמים, ואם אחר שמגביהו עדיין מחזיק בענוה הקב"ה משרה שכניתו עליו

הר סיני למעלה. אלקים חיים, ד הקב"ה מגביהו, עירובין נד ע"א כא יח), אם אדם שהכל דשין בו, ו וכיון שנחלו אל (שם יט) ומנחליאל הקב"ה משפילו ו הגיא וכו', והקב"ה אחר שמגביהו יח כמו דאמרו (בקהל תעלה עליך מק מרובכם מכל העם (דברים ז ז) ואמרינ (חולין פט ע"א) אמ חושקני בכם, ו משפיע לכם גדולו וכו', כי יותר שניר להשפיל עצמו ו שאינו ראוי לו, וז ראוי שתשרה עליו משרה שכניתו א במסכת נדרים ל אתי דכא הקב"ה עזב מקומו ועדי אני את דכא,

ואפשר שזהו וירא ו ותאמר הבכירה,

לב. ובקהלת רבה נ)

תורת פכ"ח יב - טו משה שניא
[קטו]

דלים (ישעיהו יד ל). שהם דלי הדלים, היינו שנטלו שני חלקים בדלות ושפלות קודם גדולתם, וגם אחר כך הם דלים וענוים, וב' פעמים ד"ל גמטריא חיי"ם, וזהו שכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלקיכם השראת שכינה עליכם על ידי מדת ענוה שלכם חיי"ם כלכם היום.

וזה שהראה הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה → בחלום, סולם מוצב ארצה מי שהוא במדרגת סיני עניו ושפל רוח, מוצב ארצה נפשו כעפר, מגביהו הקב"ה עד השמים, ואפילו הכי עדיין הוא מוצב ארצה, ועולים ויורדים, ע"י עלייתו, הוא יורד וממעט עצמו יותר, ואז והנה ה' נצב עליו כנ"ל. וחלום שנפתר בתוך חלום מתקיים כדאמרינן במסכת ברכות נח ע"ב, ולכן נאמר לו מיד הפתרון, הארץ אשר אתה וגו' לך אתננה ולזרעך, אותה מדת ענוה שיש בך יהיה גם כן בזרעך, והיה זרעך כעפר הארץ, נפשם כעפר לכל, ואחר כך ופרצת וגו' ונברכו בך וגו', הכל בזכות שהם ממעטים עצמם, ולכן והנה אנכי עמך, היינו אני את דכא כנ"ל.

→ ועל זה נדר נדרו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, והנה אם תהפוך אותיות שר הוא אותיות רש, ואם נכפיל תיבת כל עשרה פעמים עולה לגימטריא ר"ש, ותיבת לך עם כפילות עשרה פעמים עולה לגימטריא שר, דהיינו כל אשר

הר סיני למעלה. וי"ל אלו ואלו דברי אלקים חיים, דודאי מי שהוא עניו הקב"ה מגביהו, כמו דאמרו במסכת עירובין נד ע"א ומדבר מתנה (במדבר כא יח), אם אדם משים עצמו כמדבר שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו במתנה, וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר (שם יט) ומנחליאל כמות, ואם מגיס לבו הקב"ה משפילו שנאמר (שם כ) ומכמות הגיא וכו', והקב"ה מנסה את האדם אם אחר שמגביהו יחזיק עדיין במדת ענוה, כמו דאמרו (בקהלת י ד) אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח לב, לא מרובכם מכל העמים וגו' כי אתם המעט, (דברים ז ז) ואמרינן בסוף פרק כיסוי הדם (חולין פט ע"א) אמר ליה הקב"ה לישראל חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם וכו', כי יותר שניתוסף גדולה לאדם צריך להשפיל עצמו ולתת תודה על חלקו שאינו ראוי לו, ואם ישאר בענותותו אז ראוי שתשרה עליו שכינה, כי אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על עניו כדאמרינן במסכת נדרים לח ע"א. ולכן מתחלה אתי דכא הקב"ה מגביהו, ואח"כ כשלא עזב מקומו ועדיין בשפלות וענוה, אז אני את דכא, שכינה שורה עליו.

ואפשר שזהו כונת הרמב"ן בפרשת וירא בקרא (בראשית יט לא) ותאמר הבכירה, שישראל נקראים בכורי

זי שהוא עניו שפל רוח זקב"ה מגביהו עד השמים, ואם אחר שמגביהו עדיין מתחיל בענוה הקב"ה משרה שכינתו עליו

לב. ובקהלת רבה (פרשה י): "אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח, כי באתה לך ממשלה אל תנח מדת ענוותנותך".

שנב

תורת

פרשת ויצא

משה

[קטו - קטז]

תתן לי עשר אעשרנו לך, דעל ידי כפילות עשרה פעמים יהיה רש"ג, דתיבת עשר הוא, ר"ת ע"ני ש'פל ר'זת, ואחר כך אעשרנו לך, שזה שר, שאתה תהיה שר עלי. L

והנה שלם מצב ארצה. (כח יב)

במדרש (בראשית רבה סח יב) שלם זה סיני, עיי"ש. וי"ל ולרמז בזה ענין נאה ממה שחנני ה' יתברך, כי הנה חלקי מדרגת התורה הם ארבעה. א' הלומד התורה וההלכות כמו שנתנו מאת ה' מן השמים ואינו רואה לחדש בה דבר. וזה אינו נכון כי ה' חפץ להגדיל תורה ולהאדירה (ישעיהו מב כא), כי מלבד התורה שנתנה לנו, עוד צפון לישרים תושיה ל' (משלי ב ז), מה שתלמיד ותיק מחדש בכל יום תמיד, והוא עורנו גנוז אצל נותן התורה ית"ש. וזהו כי לקח טוב נתתי לכם תורתו אל תעזובו (שם ד ב), אע"פ שלקחי טוב אשר נתתי לכם ממש, והיא עתה תורתכם, כי לא בשמים היא לה (דברים ל יב), מכל מקום תורתו מה שנשתייר עדיין אצלי חלק כל תלמיד חכם ותלמיד חכם, אותו אל

74 במראה הסלם מרומז ארבע מדרגות בלומדי תורה

תעזובו גם כן, הזהיר פה מלעסוק רק בחלק הנקרא לקח, רק גם להיות מחדש חידושים טובים.

ויראה מה שאמר משה רבינו ע"ה (דברים לב ב) יערוף כמטר לקחי, ירצה כי מטבע רוב האנשים אנשי הזמן שמחים עלי גילולי להקשות ולחרץ ולפלפל, ידלג כאיל פסח וחרון לשון אלם לו, ואינו רוצה ללמוד לשמור ולעשות, לית דין צבי למילף ל. ויראה דעל כל כיוצא בזה נאמר (דברים יא ז) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה, כי חז"ל אמרו (סוכה מו ע"ב) בתחלת הפרשה ההיא (שם יג) והיה אם שמוע תשמעו, אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם תפנה לבכך שוב לא תשמע, וכך אנו רואים בחוש כי אנשים כאלה מבלים כל ימיהם בצעקת שבר שלהם, ולכשיזקיניו אבדה ונסרחה חכמתם, וגרועים מזקני עמי הארץ דלא נאבד מהם אלא שכלם ותבותם, אבל יודעים הם כמה הרפתקאות דערו עליהם לט, ואין חכם כבעל נסיון, מה שאין כן הנהי אנשים מה שלמדו שוכחים וחכמתם לא עמדה להם, ונמצאו קרח מכאן ומכאן.

לג. דהיינו, 'כל אשר תתן לי עשר', שתתן לי עשר כ"ל. לד. ובמדרש שוחר טוב משלי (ב ז): "משעה שנוצר אדם ממעי אמו, אותה תורה שהוא עתיד ללמוד, צפונה היא לו, לכך נאמר יצפון לישרים תושיה". לה. בבבא מציעא (נט ע"ב): "כואי לא בשמים היא, אמר רבי ירכייה שכבר נתנה תורה מהר סיני". לו. ע"פ לשה"כ איוב ג כב. לא. ע"פ לשה"כ ישעיהו לה ו. לח. לשון הגמרא בבא בתרא (קיא ב) ופירש רשב"ם: "לית דין רוצה למילף, אלא להקשות דברים שאינן צריכין". לט. לשון הגמרא קידושין (לג ע"א), ופירש רש"י (ד"ה הרפתק): "מקראות וצרות עברו עליהם". מ. מאמר החכם, מובא בעקידה שער יד.

והנה ה
ב
מלמעלה
ה ו ועל
מטר, זה
כידוע מא
שאמר ב
תשמע בו
רצונו פן
תוציא, ו
יהיה מט'
טעם זקני
מאומה מן
היינו גופ
היינו חלק
נחזור ל
ל
הנקרא לק
יום יהיה
על כן א
כמט"ר ל
תורה הניו
כמטר שהו
נמצאת לנ
נק
וכשארם
לשלישי ס

מא. בתרגום
כ. מג.
זרעתם הרבו
יהו בעיניך
מה

[קטו]

והנה החידושים האלו שמחדשים בתורה נקראו בשם מטר היורד מלמעלה להורות הארץ כדכתיב (ישעיה ה ו) ועל העבים אצוה מהמטיר עליו מטר, זה נאמר על שפע אלהי השכליי כידוע^{מא} (תרגום יונתן שם), ועל כן כלפי שאמר בעושי רצונו אם שמוע בישן תשמע בחדש, אמר עתה באין עושים רצונו פן יפתה לבבכם וישן מפני חדש תוציאו, ואז סופו ועצר את השמים ולא יהיה מט"ר, הם דברים שכליים הנ"ל, טעם זקנים יקח^{מב}, ואז לא ישאר לו מאומה מעמלו, כי האדמה לא תתן יבולה, היינו גופו לא יתן מה שהוביל לומי, היינו חלק הנקרא לקח גם לו לא יהיה.

נחזור לעניינינו, כי מטבע האנשים לחבב החידושים יותר מחלק הנקרא לקח, ובאמת לא כן הוא, כי כל יום יהיה בעיניך כפרוטגמא חדשה^{מד}. על כן אמר משה רבינו ע"ה יערוף כמט"ר לקח^{מי}, הלואי יהיה לקחי היא תורה הניתנה מן השמים, יהיה בעיניהם כמטר שהם החידושים שכל אדם סופנם, נמצאת למד כי ב' חלקי התורה, האחת נקרא לקח, והשני מטר.

וכשארדם עוסק בשני אלה לשמוע בישן וחדש לשמה, זוכה לשלישי סיעתא מן שמיא, ונתקיים בו

חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח א), שרוח הקדש הופיע בקרבו, ועל זה נאמר (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואמרו חז"ל (מנחות לה ע"ב) אלו תפילין שבראש. וכתב בעל הטורים (שם) כי שי"ן שכתפילין מרמזת על זה, כי שי"ן ר"ת ש"ם י"הו' נ'קרא. והיינו דאמרו חז"ל (מועד קטן טז ע"ב) תורה מכרות עליו בחוץ, ואמרו (ברכות ו ע"ב) כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, באופן שכל העם יודעים כי חכמת אלוקים בקרבו.

ובמנו בא אל מדרגה ד' למעלה מן הכל להיות חופף בצל הקב"ה ושכינתיה, והיא המדרגה שכתבתי לעיל פרשת תולדות^{מה} (עה"ת עמ' קז ד"ה ויעקב) גבי יעקב אבינו ע"ה שהיה יושב אהלים (לעיל כה כז), תרין, שבכתב ושבעל פה, ועל זה כתיב (ישעיהו ד ו) וסוכה תהיה לצל, וב' פעמים סוכ"ה גימטריא יעקב, הם ב' סככים הנ"ל, לכן כתיב (ויקרא כג מב) בסוכות תשבנו לשון רבים, יחוד קב"ה ושכינתיה. וכבר כתבתי לעיל (שם) שעל ידי אהלים של יעקב היה עומד נגד חבור ס"ם ונוקביה של עשו, ולכן סכ"ת גימטריא ת"פ כמו נוקביה דס"ם. ועל פי זה פרשתי דברי יעקב (לעיל כז

מא. בתרגום יהונתן: "ועל נבייא אפקיד דלא יתנבון עליהון נבואה". מב. ע"פ לשה"כ איוב יב כ. מג. וכדפידש רש"י שם: "את יבולה, אף מה שאתה מוביל לה, כענין שנאמר (הגי א ו) זרעתם הרבה והבא מעט". מד. כדאיתא בספרי (דברים פ"סקא לג): "אשר אנכי מצוך היום, שלא יהו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כדיוטגמא חדשה שהכל רצים לקרותה". מה. ועיין דרשות ח"ג רב ד"ה וכבר מהדו"ק קמ"ו ג', ובמצויין שם. (שער יוסף).

יא) הן עשו אחי איש שעיר ואנכי איש חלק, ר"ל יעקב אבינו ע"ה מענותותו חשב שלא זכה אלא למדרגה ראשונה שבתורה שהיא לק"ח, ואיך יעמוד נגד עשו מרכבה לס"ם ונוקביה, וזהו הן עשו אחי איש שעיר גימטריא תק"ף, ס"ם ונוקביה מו, ואנכי איש חל"ק אותיות לק"ח, ולכן עלי קללת"ך (שם יג) גימטריא תק"ף כנ"ל.

ומעתה נבוא אל המכוון בעזה"י, כי זה סיני הוא הסלם בעצמו, מדריגה ראשונה משליכת הסלם הוא לק"ח כנ"ל, אחר זאת מדריגת מט"ר, לכן אותיות אחר לק"ח הוא מט"ר להיותו מדריגה שאחריו, אחר זה זוכה שם ה' נקרא עליו, וכבר כתבנו כי הוא שי"ן ר"ת ש"ם יהו" נקרא, לכן אותיות אחר מט"ר שי"ן, ואחר כך מדריגת סכ"ת, לכן אחר שי"ן תמצא אותיות סכ"ת. נמצא ד' שליכות לסלם זו אחר זו בא"ב, לק"ח מט"ר שי"ן סכ"ת וכולם מצורף זה אחר זה בא"ב.

והנה ג' מהנהי מדריגות ישנם גם כן בטומאה, לק"ח ומט"ר כבר כתבנו בלומדים שלא לשמה, ומכל שכן סכ"ת שיש מסתופף בסכת הנחש, ולא יוכרו כי אם במדריגה השלישית שם ה' נקרא עליו אז הכל לטוב. לכן סל"ם ר"ת שלשתן ס'כת לקח מ'טר, ראה יעקב שלשתן, אמנם והנה ה' נצב עליו היא שם ה' נקרא עליך, ואז הכל לטובה.

והנה מלאכי אלהים עלים ויירדים בו:
והנה ה' נצב עליו. (כח יב-יג)

איתא (חולין צא ע"ב) **תנא עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה** ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה, בעו לסכוניה, מיד והנה ה' נצב עליו, כאדם שמניף על בנו. פירש רש"י שמניף על בנו, במניפה להצילו מן השרב. ודקדק המהרש"א למה לא פירש רש"י להצילו מן הזבובים כדאיתא במדרש רבה במקומו (בראשית רבה סט ג).

ויש לפרש דרש"י לעיל (חולין שם) ד"ה בדיוקנו של מעלה, פרצוף אדם שבד' תיות בדמות יעקב. ומה שזכה לזה יעקב יותר משאר אבות הקדושים, הטעם הוא מפני ששמר טפה ראשונה ולא ראה סקרי מימיו, עיין רש"י פרשת ויחי בפסוק (מט ג) כחי וראשית אוני, לכן זכה להיות צורתו חקוקה תחת כסא הכבוד. ועיין שרביט הזהב (כספר סוד ה') דף י"ד ע"ב, ועל ידי זה נתקנאו בו המלאכים לפעול שח"ו ימחה צורתו מכסא הכבוד, והיו רוצים לחממו כדי שיראה קרי ח"ו שבא על ידי חימום.

והנה סוכן הוא לשון חימום, עיין רש"י מלכים א', א' ב' סוכנת וכו', וקהלת י' פסוק ט' בוקע עצים יסכן במ, יתחמם, עיין רש"י שם, וזהו כוונת הגמ' בעי לסכוניה, המלאכים היו רוצים

המלאכים רצו לחממו להכשיל בקרי שימות צורתו מכסא הכבוד, וע"י 'והנה ה' נצב עליו נתקד

מדרגת מלאכי אלהים תלויה בעבודת הצדיקים

'מלאכי אלוקים' זה הנשיא וריש גלותא, 'עולים' זה יעקב שהקדים ריש גלותא לנשיא 'יורדים' זה שרו של עשו שהקדים נשיא לריש גלותא

לחממו להכשילו צורתו מכסא הכו עליו כאדם שמנ השרב, פירוש ח עליו במניפה הוא כביכול מניף על מאחר שה' נצב ו שיוסף הצדיק שנראתה לו הו כמרז"ל סוטה ג בפרשת ויחי בפכ כו) עכ"ד פ"ק פד שבכהונה מו"ה ו

והנה מלאכי א
רמו כי מלאכי במדרגה ו ממדרגתם והכו הצדיק גדולה תלוים בו, ובו ה רשות למלאכים שיאמרו ישראל חולי

והנה מלאכי א
במדרש מט מ ע

מז. כלומר, פירוש

ספר

שאלת הבקר

על כל הסדרות נ"ך ואגדות הש"ס
ועל יום טוב שבועות

שחיבר כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש המפורסם צדיק יסוד עולם נודע ביהודה וב ישראל גדול
שמו בחסידותו ובענוותנותו, טהרתו ומרישותו, הרביץ תורה ב ישראל למעלה מיוכל שנים,
והעמיד אלפי תלמידים הגונים, עומד בפרץ וגורר נדרים, לוחם מלחמות ה' מאור הגולה,

בקש"ת רבי **שאול בראך** זצוקללה"ה

אב"ד דקה"י קאשוי יע"א

ומלפנים אב"ד קראלי ומאגענדארף

הופיע אורו לראשונה ע"י ק"ז המחבר זי"ע בשנת תרצ"ב
ושנית ע"י אבי מורי זללה"ה נכד המחבר זי"ע בשנת תשל"ד

וכעת נתחדש אורו במהדורה שלישית ביתר שאת וביתר עז בתיקונים גדולים
על ידי נכד המחבר

נפתלי צבי ברודי

בני ברק

שנת השמיטה תשמ"א

בית הכנסת כמבואר במסכת מגילה (כ"א), ולזה התפלא שהוא הי' חמיד יושב אהלים בצחי מדרשות ולא זכה למראות אלקים כאלו, וכאן שלא הי' רק מקום תפלה - שמבואר בזהר הק' שמשעת העקידה התפלל יחזק בזה המורי' - זכה למראות כאלו.

וְלִזְזָה אמר [בפליאה] אין זה כי אם בית אלקים דהיינו מקום תפלה, [ואעפ"י] כן ראיתי כאן מראות נפלאות אשר לא זכיתי עוד לזה. והמירון [ע"ז הוא], שהוא על שם העמיד, שאמרו חכ"ל (מעניי ט"ז). למה נקרא שמו מורי' שמשם יצאה הוראה לישראל, וכתיב (דברים י"ז ח') כי יפלא ממך דבר וקמת ועלית והגידו לך, וכתיב (ישעי' צ"ג ג') כי מזיון תלא תורה. (לג)

L

☆

בזו והאבן גדולה על פי הצאר. י"ל דיצר הרע נקרא אבן כמבואר בסוכה (יב.), ותורה הקדושה נקראת צאר מים חיים, ואמרו חכ"ל בסוכה (סס) שמניח כל העולם ומחגרה במלמידי חכמים, וכל הגדול מחזירו יצרו גדול ממנו. - ולזה אמר והאבן גדולה על פי הצאר שיצר הרע גדול בעוסקי תורה.

יעקב מבאר שבע, שזה הי' הגורם שלן שם ולא המשיך בדרכו.

(לג) וא"כ יש למקום הזה גם קדושת בית המדרש.

מאיר הי' כתוב כמות עור צאל"ף, והכוונה שאור התורה מהפך העין לאל"ף, וכתיב במהלים (פ' י"ד) יכרסמנה חזיר מיער, (ק"א) והעין תלוי, ופירש"י דהוי כאלו נכתב צאל"ף, ואם זוכין אז אין עשו יכול להזיק ליעקב, כחזיר היאור שאין יכול לעלות ליבשה, ואם אין זוכין אז הוא כחזיר היער בעין, שמשחית והורג.

ויצא

בה) וילך שם כי צא השמש. ודקדק רש"י דהוי לי' למימר ויצא השמש ואחר כך וילן שם. וי"ל לפי שצא מבאר שבע שלמד תורה ונעשה תלמיד חכם, ואסור לו לנאת יחידי בלילה (נרכוח מ"ג.), לכך מאחר ששקעה השמש הוצרך ללון שם. ומוזן דלכך הקדים וילן שם, (לב) ללמדינו דיציאתו מבאר שבע גרם שהוצרך ללון שם לפי שצא השמש, ולולא זה הי' הולך לדרכו גם בלילה, ונפרט אז שצרח מעשו ודאי הי' מזדרז להלך גם בלילה.

☆

בו) אין זה כי אם בית אלקים. מקשים למה אמר בלשון שלילה אין זה, והוי לי' למימר זה בית אלקים. וי"ל דהנה קדושת בית המדרש גדולה מקדושת

(לא) ופסוק הזה קאי על עשיו כמוש"כ רש"י שם בתהלים ובפ' תולדות (כ"ז ל"ד) עה"פ ויהי עשיו.

(לב) בכדי שתיבת וילן שם יהי' סמוך לויצא

קרוביו
רבן
בבגדי
יל.

עמלת
גריות,
(כט)
אחד
קטן
שזה
ועשה
יפזרו
מכנסיו

ס יחן
קרובן
אמר
לעצמו
ורשים
ס בני
רק

עשו.
ה"ס
דרשות
ז לזה
עור
ל רבי

מר"ג.